

Efekti stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom: dijadna analiza

Daraboš, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:399551>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Dora Daraboš

Efekti stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom: dijadna analiza

Diplomski rad

Rijeka, 2020.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Dora Daraboš

Efekti stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom: dijadna analiza

Diplomski rad

Mentorica: dr.sc. Nada Krapić, red. prof.

Rijeka, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, znanjem stečenim na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice dr.sc. Nade Krapić, red. prof.

Rijeka, listopad, 2020.

SAŽETAK

Cilj ovog rada je ispitati, pomoću modela međuzavisnosti aktora i partnera (APIM), postoje li aktorski i partnerski efekti privrženosti na zadovoljstvo vezom. Iako dosadašnja istraživanja upućuju na važnost stilova privrženosti za zadovoljstvo vezom pojedinca i njegovog partnera, malo ih se bavilo ovim odnosom uzimajući u obzir dijadnu prirodu romantičnog odnosa. U istraživanju je sudjelovalo 215 parova u dobi od 19 do 65 godina koji su u vezi najmanje godinu dana. Za mjerenje privrženosti korišten je Upitnik interpersonalnih odnosa, a za mjerenje zadovoljstva vezom korišteni su Upitnik percipirane kvalitete braka, Indeks zadovoljstva partnerom i Skala bračne stabilnosti koji su objedinjeni i u zajedničku varijablu Ukupno zadovoljstvo vezom. Rezultati istraživanja pokazuju da bojažljiva i sigurna privrženost muškaraca imaju značajan aktorski efekt na njihovo zadovoljstvo vezom. Što su muškarci više bojažljivo privrženi, to će njihovo zadovoljstvo vezom biti niže. Suprotno tome, što su muškarci više sigurno privrženi, to će njihovo zadovoljstvo vezom biti više. Nadalje, dobiven je i značajan partnerski efekt bojažljive privrženosti muškaraca na zadovoljstvo vezom žena. Što su muškarci više bojažljivo privrženi, to će i njihove partnerice biti manje zadovoljne vezom.

Ključne riječi: zadovoljstvo vezom, stil privrženosti, model međuzavisnosti aktora i partnera (APIM), aktorski efekt, partnerski efekt

ABSTRACT

This study aimed to examine the actor and the partner effects of the attachment styles on relationship satisfaction using the Actor-partner interdependence model (APIM). Previous research has underlined the importance of the attachment style for relationship satisfaction of both partners, but little research examined this association while taking into account the dyadic nature of romantic relationships. Data were collected from 215 couples aged 19-65 who were at least one year in the relationship. This study utilized the Relationships Questionnaire and three measures of the relationship satisfaction - Perceived Relationship Quality Components, Partner's Satisfaction Index and Marriage Stability Scale which were combined into the measure of General Relationship Satisfaction. Results revealed significant actor effect of male fearful and secure attachment style on his relationship satisfaction. The higher men scored on the secure attachment style, the higher was their relationship satisfaction. Conversely, the higher they scored on the fearful attachment style, the lower was their relationship satisfaction. Furthermore, results demonstrated significant partner effect of male fearful attachment style on his partner's relationship satisfaction. The more men scored on fearful attachment style, the less were their female partners satisfied with the relationship.

Keywords: relationship satisfaction, attachment style, actor-partner interdependence model, actor effect, partner effect

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Privrženost	1
1.1.1. Privrženost u odrasloj dobi.....	3
1.2. Zadovoljstvo vezom	5
1.3. Privrženost i zadovoljstvo vezom.....	7
1.3.1. Sigurna privrženost i zadovoljstvo vezom	7
1.3.2. Nesigurna privrženost i zadovoljstvo vezom	7
1.3.3. Moderator i medijatori privrženosti i zadovoljstva vezom	8
1.3.4. Sličnost partnera u privrženosti i zadovoljstvo vezom.....	9
1.4. Model međuzavisnosti aktora i partnera.....	10
1.5. Cilj istraživanja.....	12
2. PROBLEMI RADA I HIPOTEZE.....	13
2.1. Problemi rada.....	13
2.2. Hipoteze.....	13
3. METODA	14
3.1. Ispitanici	14
3.2. Mjerni instrumenti	14
3.2.1. Sociodemografski podaci	14
3.2.2. Upitnik interpersonalnih odnosa	14
3.2.3. Upitnik percipirane kvalitete veze.....	15
3.2.4. Indeks zadovoljstva partnerom.....	15
3.2.5. Skala bračne stabilnosti	15
3.2.6. Ukupno zadovoljstvo vezom.....	16
3.3. Postupak istraživanja	16
4. REZULTATI.....	17
5. DISKUSIJA	25

5.1.	Aktorski efekti privrženosti na zadovoljstvo vezom	25
5.2.	Partnerski efekti privrženosti na zadovoljstvo vezom	26
5.3.	Sličnost partnera u privrženosti i zadovoljstvo vezom	29
5.4.	Nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja	30
5.5.	Prednosti i implikacije	31
6.	ZAKLJUČAK	33
7.	LITERATURA	34

1. UVOD

1.1. Privrženost

Teoriju privrženosti razvio je Bowlby (1969), definirajući privrženost kao trajnu afektivnu vezu koja se manifestira putem tendencije traženja i održavanja blizine sa skrbnikom, osobito u vrijeme prijetnje i neugode. Privrženost je biološki predisponirana veza evoluirala kako bi djetetu osigurala preživljavanje. Djeca razvijaju privrženost sa skrbnicima, ponajprije majkom, i traže njihovu blizinu kada su izloženi prijetnji, kad se osjećaju preplašeno ili su u stanju stresa. Kada je figura privrženosti, npr. majka, perzistentno i adekvatno dostupna te odgovara na djetetova ponašanja privrženosti (smijanje, plakanje, vizualni kontakt), dijete će u njoj razviti „sigurnu bazu“ na koju se može osloniti kada počne istraživati okolinu (Mikulincer i Shaver, 2016). Razlike u osjetljivosti skrbnika te kvaliteti i kvantiteti brige koju pruža djetetu dovode do individualnih razlika u privrženosti. Dijete na temelju obilježja i ponašanja figure privrženosti može razviti sigurnu ili nesigurnu privrženost (Bowlby, 1969). Prema Howeu (1995) figura sigurne privrženosti je osoba koja postojano osigurava fizičku i emocionalnu brigu o djetetu, konzistentno je prisutna u socijalnoj mreži djeteta i ulaže u odnos s djetetom. Suprotno od toga su obilježja figure privrženosti koja potencira razvoj nesigurne privrženosti (Bowlby, 1969).

Ainsworth, Blehar, Waters i Wall (1978) utvrdili su da neovisno o stupnju sigurnosti, i odrasli i djeca dolaze u stanje distresa uslijed separacije od figura privrženosti. Koristeći paradigmu nepoznate situacije (eng. *Strange Situation paradigm*) Ainsworth i sur. (1978) opažali su ponašanje djeteta prilikom a) separacije od majke, b) tijekom majčinog odsustva (igranje, interakcija sa strancem u prostoriji) i c) njenog povratka u prostoriju. Na temelju ovih opažanja, zaključili su da postoje tri stila privrženosti: 1) sigurna, 2) anksiozno-izbjegavajuća i 3) anksiozno-ambivalentna privrženost. Djeca koja su sigurno privržena (oko 65% djece) bit će uzrujana kada majka otiđe iz sobe, no kada se vrati će ju aktivno tražiti i smiriti se. Anksiozno-ambivalentno privržena djeca (10% djece) kod separacije postanu izuzetno uznemirena, a kad se majka vrati teško ih se umiruje te pokazuju međusobno konfliktna ponašanja – žele da ih se utješi, no istodobno žele kazniti majku radi odlaska. Djeca s izbjegavajućom privrženosti (25% djece) nisu previše uznemirena separacijom od majke, a kod ponovnog ujedinjavanja aktivno izbjegavaju kontakt s njom, primjerice gledajući u igračke na podu (Ainsworth i sur., 1978). Main i Solomon (1990) su proširili kategorizaciju Ainsworth i sur. (1978) dodavši joj četvrti, dezorganizirani ili dezorijentirani stil privrženosti, koji pokazuje manji postotak djece. Djeca s dezorganiziranom privrženosti u nepoznatoj situaciji pokazuju zbunjenost, stereotipne reakcije

ili „zaleđenost“ kod ponovnog susreta s majkom, privrženost usmjerenu strancu kad se skrbnik vrati ili čak strah od skrbnika. Djeca koja su zlostavljana od svojih skrbnika imaju veću vjerojatnost za razvitak dezorganiziranog stila privrženosti (Main i Solomon, 1990). Reakcije djece na separaciju i ponovni susret s majkom odražavaju interakcije majke i djeteta tijekom prve godine života, odnosno kakva je majka ili neki drugi primarni skrbnik po pitanju dostupnosti i odgovaranja na djetetove potrebe (Cassidy i Shaver, 2002).

Privrženost se uglavnom promatra kao globalna varijabla pojedinca, slična osobini ličnosti, koja zahvaća način na koji pojedinac misli o sebi i drugima (Butzer i Campbell, 2008). Prema Bowlbyu (1982) sustav privrženosti predstavlja temelj za kasnije funkcioniranje pojedinca i formiranje ostalih odnosa privrženosti, primjerice s partnerom. Naime, rane interakcije sa značajnim drugima uslužuju očekivanja i vjerovanja koja potom kod osobe oblikuju socijalnu percepciju o tome kako bi trebao izgledati interpersonalni odnos dvoje ljudi u romantičnoj vezi u odrasloj dobi. Ta očekivanja i vjerovanja zajedno oblikuju unutarnji radni model sebe (radni model selfa) i partnera (radni model drugih). Unutarnji radni model predstavlja mentalnu reprezentaciju sebe i drugih koju dijete razvija kroz rana iskustva s figurom privrženosti (Bowlby, 1982). Ovi modeli odgovorni su za relativno stabilne individualne razlike u stilovima privrženosti u odrasloj dobi i mogu biti mjereni s pomoću dvije relativno ortogonalne dimenzije: 1) anksioznost (radni model sebe) i 2) izbjegavanje (radni model drugih) (Brennan, Clark i Shaver, 1998). Dimenzija izbjegavanje odnosi se na stupanj u kojem se pojedinac osjeća ugodno s obzirom na blizinu te emocionalnu i seksualnu intimnost u vezi. Pojedinci visoko na dimenziji izbjegavanja u romantičnoj vezi su samodostatni, nepovjerljivi, emocionalno distancirani, neuključeni te se trude ne oslanjati na svog partnera (ni psihološki ni emocionalno) zato što ne vjeruju da bi im partner mogao ili htio pomoći (Butzer i Campbell, 2008). S druge strane, dimenzija anksioznosti odnosi se na stupanj u kojem se pojedinac brine da će ga partner ostaviti i ruminira o odbijanju. Pojedinci visoko na dimenziji anksioznosti brinu da im partner neće biti dostupan kada im je potreban što pridonosi njihovoj povećanoj tendenciji traženja partnerove pažnje (Brennan i sur., 1998). Sigurno privrženi pojedinci imaju niže bodove na obje dimenzije (Butzer i Campbell, 2008). Privrženost se također može promatrati kao sustav koji čine dvije komponente. Prva komponenta nadgleda dostupnost figure privrženosti, a druga komponenta regulira ponašanja vezana uz privrženost (npr. protestiranje kod udaljavanja figure privrženosti). Visoka razina anksioznosti kod osobe odražava niži limen za procjene znakova odbijanja kod nadgledanja, dok visoka razina izbjegavanja odražava tendenciju regulirajuće komponente da generira ponašanja povlačenja od figure privrženosti (Fraley i Shaver, 2000).

Unatoč pretpostavljenoj stabilnosti privrženosti, prema nekim teoretičarima radni modeli, pa tako i organizacija privrženosti, mogu se kroz život izmijeniti uslijed značajnih iskustva u vezi, psihoterapije i drugih životnih događaja (Cassidy i Shaver, 2008).

1.1.1. Privrženost u odrasloj dobi

Hazan i Shaver (1990) prvi su istraživali mogućnost da je romantična ljubav zapravo proces privrženosti. Roditelji ostaju trajni faktori u hijerarhiji privrženosti, ali s vremenom zauzimaju sekundarnu poziciju po važnosti, a na njihovo mjesto, kao primarne figure privrženosti, dolaze romantični partneri (Shaver i Mikulincer, 2002). Prema Hazanu i Shaveru (1990) obrasci privrženosti koje su Ainsworth i sur. (1978) identificirali kod odnosa majke i djeteta postaju prototip za interpersonalne odnose u odrasloj dobi (Sroufe, Egeland, Carlson i Collins, 2005). Oni su također utvrdili da je afektivna veza koja se razvija između romantičnih partnera djelomično u funkciji istog motivacijskog sustava kao i afektivna veza koja se razvija između djeteta i skrbnika, stoga se kod odnosa roditelj-dijete i romantični partneri javljaju zajednička ponašanja. Zajednička ponašanja koja su Hazan i Shaver (1990) identificirali kod veze roditelj-dijete i romantičnih partnera su: osjećaj sigurnosti kada je druga osoba u blizini, korištenje figure privrženosti kao sigurne baze za druga ponašanja i utočišta u uvjetima pojačanog stresa, sposobnost figure privrženosti da utješi, prisutnost bliskog i intimnog tjelesnog kontakta, osjećaj nesigurnosti kada je druga osoba nedostupna, usmjerenost na figuru privrženosti i obuzetost figurom privrženosti. Na temelju svojih nalaza Hazan i Shaver (1990) su konstruirali i upitnik Kategorije romantične privrženosti (eng. *Romantic Attachment Categories*) kojim se procjenjuju tri stila privrženosti: sigurna, anksiozna i izbjegavajuća.

Bartholomewova i Horowitz (1991) su revolucionirali pogled na privrženost u odrasloj dobi osmisivši model privrženosti od četiri kategorije, odnosno četiri stila privrženosti. Ova četiri stila privrženosti mogu biti derivirani iz križanja dimenzija anksioznosti i izbjegavanja, odnosno unutarnjeg radnog modela sebe i unutarnjeg radnog modela drugih. Model Bartholomewove i Horowitza (1991) uz sigurnu privrženost, razlikuje i iduće stilove nesigurne privrženosti: odbijajući, preokupirajući i bojažljivi. Stilovi privrženosti prema kategorijskom modelu Bartholomewove i Horowitza (1991) prikazani su na Slici 1.

Slika 1. *Stilovi privrženosti prema modelu Bartholomewove i Horowitza (1991)*

		Model o sebi	
		Pozitivni (niska anksioznost)	Negativni (visoka anksioznost)
Model o drugima	Pozitivni (nisko izbjegavanje)	Sigurna Ugoda s intimnošću i autonomijom	Preokupirajuća Preokupiranost odnosima
	Negativni (visoko izbjegavanje)	Odbijajuća Odbijanje intimnosti Visoka autonomija	Bojažljiva Strah od odbijanja Socijalno izbjegavanje

Sigurno privrženim pojedincima nije problem biti intiman s partnerom i istovremeno zadržati autonomiju u bliskim odnosima. Oni komuniciraju otvoreno i doživljavaju partnera kao prijatelja kojem se može vjerovati. Preokupirajuće privrženi pojedinci se pretjerano unose u odnose, zahtjevni su i u potpunosti usmjereni na svog partnera o kojem ovisi i njihovo samopoštovanje. Odbijajuće privrženi pojedinci imaju visoku autonomiju - kompulzivno se oslanjaju isključivo na sebe, u odnosima su distancirani i umanjuju vrijednost bliskih odnosa. Bojažljivi pojedinci izbjegavaju intimnost i odnose jer ih je strah odbijanja. Unatoč strahu, imaju potrebu za socijalnim kontaktom i odobravanjem što rezultira konfliktnim potrebama približavanja i udaljavanja (Henderson, Bartholomew, Trinke i Kwong, 2005).

Prema Bartholomew i Horowitz (1991) frekvencija sigurno privrženih u populaciji iznosi 47%, odbijajuće privrženih 18%, preokupirajuće privrženih 14% i bojažljivo privrženih 21%. Cassidy i Shaver (2008) navode smjerove razvoja stilova privrženosti. Pojedinci koji u djetinjstvu formiraju siguran stil privrženosti kasnije u odrasloj dobi također imaju sigurnu privrženost. Pojedinci koji su imali anksiozno-izbjegavajući stil privrženosti u djetinjstvu najvjerojatnije će imati odbijajući stil privrženosti u odrasloj dobi, djeca koja imaju anksiozno-ambivalentni stil privrženosti razvit će preokupirajuću privrženost, a pojedinci koji su u djetinjstvu imali dezorganizirani (dezorijentirani) stil najčešće će razviti bojažljivi stil privrženosti.

1.2. Zadovoljstvo vezom

Zadovoljstvo romantičnom vezom jedna je od najviše istraživanih i najutjecajnijih varijabli u studijama romantičnih odnosa (Graham, Diebels i Barnow, 2011). Značaj zadovoljstva vezom krije se u njenoj povezanosti s brojnim ishodima za osobu, kao što su mentalno i fizičko zdravlje te opće blagostanje pojedinca (Meeks, Hendrick i Hendrick, 1998). Zadovoljstvo vezom se kroz povijest konceptualiziralo na različite načine pa se kao sinonimi zadovoljstva vezom koriste i sljedeći termini: kvaliteta romantične veze ili braka, prilagođenost u vezi i blagostanje vezano uz bliski odnos. Autori se većinom slažu u pretpostavci da se kod navedenih termina zapravo radi o istom konstruktivnom ili komponentama faktora višeg reda (Graham i sur., 2011). Zadovoljstvo vezom najčešće se mjeri pomoću upitnika, no može se odrediti i na temelju opažanja i sustava kodiranja ponašanja (Tran i Simpson, 2009).

Glavni okvir zadovoljstva vezom daju modeli unutar teorije socijalne razmjene (Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2007). Teorija socijalne razmjene (Thibaut i Kelly, 1959) stavlja naglasak na ishode veze kao ključne determinante zadovoljstva vezom. U intimnim vezama dobici, između ostalog, uključuju ljubav, prijateljstvo, utjehu u nevolji i seksualno zadovoljstvo, a gubici vrijeme i trud uloženi u održavanje veze, kompromise, negativne emocije uzrokovane sukobima i različita odricanja (Tadinac i sur., 2007). Prema modelu ulaganja (Rusbult i Farrell, 1983), zadovoljstvo vezom ovisi o ulaganju partnera. Ulaganje se definira kao sve što pojedinac investira u vezu (npr. imovina, djeca, vrijeme provedeno u vezi), a što mu neće biti u potpunosti vraćeno u slučaju prekida veze. Osoba koja je zadovoljna vezom osjeća da su se njezina ulaganja u vezu isplatila. Ako je neka osoba puno uložila u vezu koja je nezadovoljavajuća, može ipak odlučiti ostati u njoj i ulagati još više jer bi prekidom veze izgubila sve dosad uloženo (Rusbult i Farrell, 1983). Dodatnim ulaganjem i uvjerenjem da će na taj način povećati kvalitetu veze, osoba opravdava pretrpljene gubitke i svoj ostanak u vezi (Tadinac i sur., 2007). Rusbult i Farrell (1983) zaključuju da će pojedinci biti zadovoljniji i skloniji održavati vezu ako je ona visoko nagrađujuća iz aspekata sličnosti u stavovima s partnerima i fizičke privlačnosti partnera, uključuje niske gubitke (npr. rijetke svađe) i nadilazi pojedinčevo očekivanje od kvalitete romantične veze. Prema teoriji jednakosti, za zadovoljstvo bračnih partnera nužan je pravedan omjer doprinosa koje ulažu u odnos i benefita koje dobivaju od odnosa (Stafford i Canary, 2006). Partneri ne moraju primati jednake benefite (npr. istu količinu brige) ili jednako doprinositi (npr. ulagati istu količinu vremena) sve dok je omjer između ulaganja i benefita sličan kao kod drugog partnera u odnosu (Utne, Hatfield, Traupmann i Greenberger, 1984). Bračni partneri koji percipiraju svoju vezu visokom na dimenziji

jednakosti izvještavaju o višem bračnom zadovoljstvu nego što to čine partneri koji percipiraju da su u nejednakom odnosu – neovisno radi li se o primanju više benefita na svoju korist ili većem ulaganju na partnerovu korist (Stafford i Canary, 2006). Jasno je da se osobe koje su zakinite u vezi osjećaju nezadovoljno, ali nije posve jasno zašto bi osobe koje su u boljoj poziciji u vezi osjećale nezadovoljstvo. Moguće je da povlaštene osobe, koje primaju više benefita od veze nego što ulažu u nju, osjećaju nezadovoljstvo zbog osjećaja krivnje (Tadinac i sur., 2007). Levinger i Sonnheim (1965) bračni par promatraju kao grupu od dvoje ljudi. Poticaje da se ostane u grupi određuje privlačnost same grupe i privlačnost alternativne opcije te suzdržavanje od raskida grupe. Snaga i zadovoljstvo bračnim odnosom su u direktnoj funkciji privlačnosti prema braku i barijera oko braka, te u inverznoj funkciji privlačnosti prema drugoj potencijalnoj vezi (Levinger i Sonnheim, 1965). Subjektivnom zadovoljstvu vezom pridonosi i intimnost (Patrick, Sells, Giordano i Tollerud, 2007). Intimnost je pritom definirana kao razina bliskosti para, dijeljenje ideja i vrijednosti, zajedničke aktivnosti, seksualnost i znanje jednog o drugom. Partneri s visokom razinom intimnosti imaju veći kapacitet za suočavanje s problemima i promjenama u braku što rezultira višim bračnim zadovoljstvom (Patrick i sur., 2007).

Prema Fletcheru, Simpsonu i Thomasu (2000) postoji mogućnost da pojedinac gradi i pohanjuje stav temeljen na globalnoj procjeni svog partnera i veze s njim, što naknadno diktira specifičnu procjenu veze, odnosno njenih komponenata (npr. zadovoljstva, strasti, povjerenja). Ovakva ideja potaknula je razvoj mjernih instrumenata u dva smjera. Prvi su oni koji pokušavaju izmjeriti sveukupnu opću kvalitetu veze (Fletcher i sur., 2000) i oni koji mjere kvalitetu bračnog ili partnerskog odnosa na nizu pojedinačnih dimenzija kao što su: kvaliteta komuniciranja, seksualno ponašanje, donošenje odluka, itd. (Tadinac i sur., 2007). Za mjerne instrumente je važno napomenuti da kada su namijenjeni ispitivanju zadovoljstva vezom tada obuhvaćaju subjektivnu evaluaciju, odnosno percepciju značenja konteksta veze pojedinca i partnera (Hendrick, Dicke i Hendrick, 1998). Naime, u partnerskom odnosu pretpostavlja se da na zadovoljstvo vezom ne utječe samo partnerovo vidljivo ponašanje, već i percepcija partnerovih stavova, empatije i relacijske kompetencije (Meeks i sur., 1998).

1.3. Privrženost i zadovoljstvo vezom

Različiti stilovi privrženosti povezani su sa specifičnim obrascima kognicija, emocija i ponašanja u romantičnim vezama (Collins, 1996) koji mogu pridonijeti nižoj ili višoj kvaliteti veze (Li i Chan, 2012). Dakle, pojedinci s različitim stilovima privrženosti pristupaju vezi na različit način što se odražava na njihovo zadovoljstvo vezom, ali i na partnerovo zadovoljstvo vezom (Pistole, 1989). Hazan i Shaver (1990) su u svom inicijalnom istraživanju koristeći Upitnik kategorija privrženosti pronašli da pojedinci sa sigurnom privrženosti izvještavaju o više pozitivnim iskustvima u romantičnim vezama, nego pojedinci s anksioznom ili izbjegavajućom privrženosti. Pistole (1989) je koristeći Upitnik kategorija privrženosti utvrdio da sigurno privrženi stil značajno pozitivno korelira sa zadovoljstvom u vezi, a nesigurni stilovi privrženosti negativno koreliraju sa zadovoljstvom u vezi. S neformalnim vezama, u kojima je nizak stupanj predanosti partnera, najviše su zadovoljni pojedinci s odbijajućom privrženosti, a nakon njih bojažljivo, zatim sigurno, i na kraju preokupirajuće privrženi pojedinci (Ye, 2007). Općenito, odbijajuće privrženi pojedinci trude se izbjeći visok stupanj bliskosti, a bojažljivi pojedinci imaju tendenciju približavanja i bliskosti, no toga se ujedno i boje jer percipiraju partnere kao nepouzdate i potencijalno prijeteće (Bartholomew i Horowitz, 1991).

1.3.1. Sigurna privrženost i zadovoljstvo vezom

Sigurna privrženost je generalno povezana s višim zadovoljstvom vezom, nego što je to nesigurna privrženost (zaokupljena, plašljiva, odbijajuća) (Shaver i Mikulincer, 2002). Prema Bowlbyu (1969) za osobe sa sigurnom privrženosti u situaciji interpersonalnog konflikta karakteristično je konstruktivno suočavanje usmjereno na rješavanje problema. One koriste strategije kompromisa i integracije svoje i partnerove pozicije (Pistole, 1989), te se trude otvoreno raspravljati o problemu i razriješiti konflikt (Scharfe i Bartholomew, 1995). Sigurno privrženi pojedinci češće koriste suočavanje usmjereno na zadatak, odnosno analizu i rješavanje problema, za razliku od pojedinaca s nesigurnom privrženosti što povećava zadovoljstvo vezom (Lussier, Sabourin i Turgeon, 1997). Na kvalitetu veze utječe tip privrženosti oba partnera i njihova međusobna interakcija, a najkvalitetniju vezu imaju upravo parovi u kojima su oba partnera sigurno privrženi (Tadinac i sur., 2007).

1.3.2. Nesigurna privrženost i zadovoljstvo vezom

Općenito, visok rezultat na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja, koje se nalaze u podlozi stilova nesigurne privrženosti prema modelu Bartholomewove i Horowitza (1991), povezan je sa štetnim učinkom na većinu aspekata kvalitete veze (Li i Chan, 2012). Nepovoljan učinak nesigurne privrženosti na zadovoljstvo vezom očituje se gotovo svakodnevno budući da

su svakodnevne rutine ispunjene dvosmislenim, nejasnim i potencijalno prijetećim interakcijama s partnerima (Saavedra, Chapman i Rogge, 2010). Prema aktivacijskom modelu privrženosti Shavera i Mikulincera (2002) te interakcije imaju ulogu katalizatora koji je okidač afektivnog i bihevioralnog odgovora pojedinca. Za pojedince sa sigurnom privrženosti prijeteći događaj (npr. grub komentar partnera) pokrenut će sustav privrženosti u smjeru ponašanja održavanja veze (npr. prosocijalne aktivnosti) jer imaju tendenciju ponovno uspostaviti pozitivnu vezu sa svojim partnerom. Kod nesigurne privrženosti isti prijeteći događaj potaknut će hiperaktivaciju ili deaktivaciju sustava privrženosti (Saavedra i sur., 2010). Kod osoba koje su visoko na dimenziji anksioznosti dolazi do hiperaktivacije sustava privrženosti. One su veoma osjetljive na udaljavanje figure privrženosti što doživljavaju prijeteće, stoga se trude konstantno biti blizu figuri privrženosti i skloni su preuveličavati svoje emocije prema partneru, bilo pozitivne ili negativne. Kod osoba visoko na dimenziji izbjegavanja dolazi do hipoaktivacije, odnosno deaktivacije sustava privrženosti zato što bliskost figure privrženosti ne procjenjuju korisnom. Oni negiraju važnost intimnosti u romantičnom odnosu i suprimiraju svoje emocije (Shaver i Mikulincer, 2002). Dakle, pervazivna briga kao obilježje pojedinaca visoko na dimenziji anksioznosti i kontinuirana emocionalna neugoda povezana s dimenzijom izbjegavanja oblikuju iskustva pojedinca u partnerskim odnosima u „negativnom svjetlu“ (Saavedra i sur., 2010). Međutim, prema istraživanju Li i Chan (2012) postoje razlike u narušavajućem efektu dimenzija anksioznosti i izbjegavanja na vezu. Dimenzija izbjegavanja je više negativno povezana s indikatorima visoke kvalitete veze kao što su generalno zadovoljstvo vezom, osjećaj povezanosti i podrška, nego što je to dimenzija anksioznosti. S druge strane, dimenzija anksioznosti je više pozitivno povezana s frekvencijom konflikta u romantičnoj vezi. Iako i anksioznost i izbjegavanje narušavaju generalno zadovoljstvo vezom, pokazalo se da izbjegavanje ima veći negativni efekt nego anksioznost (Mikulincer i Shaver, 2016). Ljudi s visokom anksioznošću u vezi ipak osjećaju radost kad su sigurni u prisutnost i dostupnost partnera te cijene svoju vezu, dok osobe s visokim izbjegavanjem pokušavaju devalvirati značaj veze za njihov život zbog čega su u konačnici nezadovoljni odnosom. Izbjegavanje se, za razliku od anksioznosti, također pokazalo kao prediktor niže vjerojatnosti prelaska iz neformalne veze u ozbiljnu, ekskluzivnu vezu (Schindler, Fagundes i Murdock, 2010).

1.3.3. Moderatori i medijatori privrženosti i zadovoljstva vezom

Povezanost privrženosti i zadovoljstva partnerskim odnosom nije jednostavna (Cassidy i Shaver, 2008). Primjerice, hostilni konflikt intenzivira negativnu povezanost anksiozne

privrženosti i zadovoljstva vezom posebice kad se gleda kao prediktor zadovoljstva vezom (Saavedra i sur., 2010). U kontekstu aktivacijskog modela sustava privrženosti, negativni efekti hostilnog konflikta na zadovoljstvo vezom kod anksiozno privrženih pojedinaca mogu se djelomično objasniti hiperaktivacijom sustava privrženosti (Shaver i Mikulincer, 2002). Naime, anksiozno privrženi pojedinci se u vezi s visokom frekvencijom konflikata češće osjećaju ugroženo i imaju veću tendenciju korištenja ponašanja ruminiranja i opsesivnog traženja partnerove blizine što dovodi do nižeg zadovoljstva vezom (Fraley i Shaver, 2000). Hadden, Smith i Webster (2014) su proučavajući duljinu trajanja veze kao moderatora nesigurne privrženosti i zadovoljstva vezom oblikovali model temporalne odrasle romantične privrženosti („Temporal Adult Romantic Attachment Model“; TARA). Prema TARA modelu duljina trajanja veze moderira negativnu povezanost između nesigurne privrženosti i zadovoljstva vezom. Korelacija između nesigurnog stila privrženosti i zadovoljstva vezom će postati sve više negativna što veza dulje traje. Ove pretpostavke temeljene su na obilježjima nesigurne privrženosti ključnima za zadovoljstvo vezom – manjku povjerenja i manjku intimnosti koje s prolaskom vremena u vezi dovode do sve veće frustracije odnosom (Hadden i sur., 2014). Nadalje, prema Lussier i sur. (1997) strategija suočavanja, točnije korištenje kognitivnih i bihevioralnih resursa za nošenje s negativnim ili stresnim situacijama, moderira odnos bračnog zadovoljstva i nesigurne privrženosti. Suočavanje usmjereno na zadatak čije su karakteristike usmjeravanje resursa na rješenje problema negativno moderira, tj. oslabljuje vezu između anksioznog ili odbijajućeg stila privrženosti i bračnog zadovoljstva, dok izbjegavajuće strategije pojačavaju tu negativnu vezu (Lussier i sur., 1997). Birnbaum (2007) je na uzorku žena koje su trenutno u vezi utvrdila da je seksualno zadovoljstvo medijator između anksiozne privrženosti i zadovoljstva vezom. Strah od napuštanja kod anksiozno privrženih može dovesti do inhibicije ekspresije vlastitih seksualnih potreba i podređivanja partnerovim potrebama s namjerom da im udovolje što dovodi do frustracije i nižeg zadovoljstva vezom (Schachner i Shaver, 2004).

1.3.4. Sličnost partnera u privrženosti i zadovoljstvo vezom

Iako većina istraživanja upućuje na to da su sličnost i zadovoljstvo vezom pozitivno povezani (Strauss, Morry i Kito, 2012), u području privrženosti postoje tri hipoteze o preferenciji i selekciji partnera s obzirom na privrženost: hipoteza sličnosti (Frazier, Byer, Fischer, Wright i DeBord, 1996), hipoteza komplementarnosti (Collins i Read, 1990) i sigurnost privrženosti (Chappell i Davis, 1998). Prema hipotezi sličnosti sigurno privrženi pojedinci preferiraju druge sigurno privržene pojedince, a pojedinci visoko na dimenzijama anksioznosti

i izbjegavanja preferirat će pojedince slične na spomenutim dimenzijama (Frazier i sur., 1996). Ova hipoteza sukladna je s teorijom samoverifikacije (Swann, 1996; prema Schmitt, 2002). Naime, prema ovoj teoriji pojedinci preferiraju partnere koji verificiraju njihova vjerovanja o sebi, odnosno unutarnje radne modele selfa, neovisno o tome jesu li oni pozitivni ili negativni, no ona ne objašnjava preferencije partnera s obzirom na verifikaciju njegovih vjerovanja o drugima (Schmitt, 2002). Hipoteza komplementarnosti indicira da će pojedinac preferirati partnera sa suprotnim stilom privrženosti, primjerice osoba s preokupirajućom privrženosti preferirat će odbijajuće privrženog partnera (Collins i Read, 1990). Prema hipotezi o sigurnosti privrženosti sigurna privrženost je više preferirana od nesigurnih stilova privrženosti, a preokupirajuća privrženost je više preferirana od bojažljivih i odbijajućih stilova (Chappel i Davis, 1998). Najviše istraživanja daje podršku hipotezi sličnosti, zatim hipotezi sigurnosti privrženosti i naposljetku hipotezi komplementarnosti (Holmes i Johnson, 2009). Hipoteza komplementarnosti potvrđena je u slučaju odbijajuće i preokupirajuće privrženih pojedinaca. Odbijajuće privršeni pojedinci preferiraju preokupirajuće privršene pojedince jer tako potvrđuju vlastite unutarnje radne modele selfa (sebe percipiraju kao snažne i samodostatne za razliku od preokupirajuće privrženog partnera) i unutarnje radne modele drugih (druge percipiraju kao slabe, potrebite i zavisne od partnera) (Pietromonaco i Carnelley, 1994). Meta-analiza Mikulincera i Shavera (2016) o uparivanju partnera sukladno hipotezi sličnosti pokazuje kako pojedince s nesigurnim stilom privrženosti, više nego pojedince sa sigurnim stilom privrženosti, privlače nesigurno privršeni potencijalni partneri. Što se tiče zadovoljstva vezom, konzistentan nalaz je da je sličnost u privrženosti dobar prediktor kvalitete veze i braka. Naime, sličnost u generalnoj privrženosti i radnim modelima, kao i u užim domenama dimenzija privrženosti, pokazala je značajnu pozitivnu korelaciju s mjerama zadovoljstva vezom/brakom (Luo i Klohn, 2005).

1.4. Model međuzavisnosti aktora i partnera

Najpopularniji model statističke analize za standardni dijadni dizajn u kojem su parovi ljudi mjereni na istom setu varijabli naziva se Model međuzavisnosti aktora i partnera („Actor Partner Interdependence Model“, nadalje: APIM) (Kenny, Kashy i Cook, 2006). U istraživanju dijada kao što su bračni parovi, majka-dijete, brat-sestra, velika je vjerojatnost da su rezultati dviju osoba korelirani budući da oba člana para (najčešće) žive u istom kontekstu i oba su izložena sličnim utjecajima (Kenny, 1996). Budući da su partneri u vezi/braku zapravo članovi dijade, u ovom istraživanju koristit će se APIM. APIM je koristan za ispitivanje dijada upravo

zbog pretpostavke o međuzavisnosti rezultata, za što uobičajeno korištene metode poput ANOVE i multiple regresije koje nisu pogodne jer one pretpostavljaju nezavisne (nekorelirane) vrijednosti u zavisnoj varijabli (Cook i Kenny, 2005). Kao izračuni u podlozi APIM-a koriste se višerazinsko modeliranje (eng. *multilevel modelling*, *MLM*) ili modeliranje strukturne jednadžbe (eng. *structural equation modelling*; *SEM*) (Kenny i Ledermann, 2010). Dakle, prisutnost međuzavisnosti očituje se u povezanosti između rezultata članova dijade (Kenny, 1996). Za dijade s međusobno raspoznatljivim članovima (npr. muževi i žene), međuzavisnost može biti mjerena Pearsonovom korelacijom, dok se za procjenu korelacije dijade s neraspoznatljivim članovima (npr. istospolni par) koristi interklasni koeficijent (Cook i Kenny, 2005). Kod APIM-a se razlikuju aktorski i partnerski efekt. U slučaju dijade AB, aktorski efekt se odnosi na situaciju u kojoj rezultat osobe A na prediktorskoj varijabli ima učinak na njen rezultat na ishodnoj varijabli. S druge strane o partnerskom efektu govorimo kada rezultat osobe A na prediktorskoj varijabli ima učinak na rezultat na ishodnoj varijabli njezinog partnera (osobe B) (Kenny i Ledermann, 2010). Nadalje, postoje četiri generalna APIM obrasca (Kenny i Cook, 1999), a kako navode Kenny i Ledermann (2010) to su: samo aktorski, samo partnerski, obrazac para i kontrastni obrazac. Samo aktorski obrazac dobiven je kad je partnerski efekt nula, a aktorski efekt različit od nule, što znači da kauzalna varijabla osobe A ima učinak na njenu ishodnu varijablu, ali ne i na ishodnu varijablu njezinog partnera, osobe B. Samo partnerski obrazac je relativno rijedak i odnosi se na situaciju kada je aktorski efekt jednak nuli, a partnerski efekt različit od nule. Kod obrasca para aktorski i partnerski efekti su izjednačeni, odnosno ishodna varijabla osobe je podjednako pod učinkom svoje i partnerove kauzalne varijable. Kontrastni obrazac javlja se kad su aktorski i partnerski efekt jednaki u veličini, ali imaju suprotne predznake. Primjerice, kauzalna varijabla osobe A ima pozitivan učinak na ishodnu varijablu osobe A, ali kauzalna varijabla osobe B ima negativan učinak na ishodnu varijablu osobe A. Kako bi se definirao omjer partnerskog efekta prema aktorskom koristi se parametar k . Da bi k bio definiran, aktorski efekt mora biti različit od nula. Kod obrasca para k je 1, kod kontrastnog obrasca k je -1, a kod samo-aktor obrasca k je jednak 0. Ponekad k može biti npr. 0.5, što označava da je aktorski efekt dva puta veći od partnerskog, stoga spada u kategoriju između obrasca para i samo-aktor obrasca (Kenny i Ledermann, 2010). APIM je sve više korišten u psihološkim istraživanjima, kao što su istraživanja emocija, zdravlja, ličnosti i privrženosti (Cook i Kenny, 2005). Kako bi se olakšala analiza dijadnih podataka, Stas, Kenny, Mayer i Loeys (2018) razvili su web aplikaciju APIM_SEM koja automatski izvodi statističke analize za jednostavne i kompleksne APIM-e te omogućuje analizu dijada (ne)raspoznatljivih

članova, obrasce dijada i procjenu aktorskih i partnerskih efekata uz kontrolu kovarijata. Aplikacija APIM_SEM bit će korištena za obradu rezultata u ovom istraživanju.

U recentnijim istraživanjima sve se češće za analizu efekta privrženosti na zadovoljstvo vezom koristi model međuzavisnosti aktora i partnera (Campbell, Simpson, Boldry i Kashy, 2005). Vodeći se teorijom Shavera i Mikulincera (2002) o razlikama u aktivaciji sustava privrženosti kod različitih stilova privrženosti, Butzer i Campbell (2008) ispitivali su zadovoljstvo brakom s obzirom na privrženost na uzorku kanadskih bračnih parova u dobi od 21 do 75 godina. Na temelju rezultata APIM-a, dobiven je značajni aktorski efekt dimenzije anksioznosti i dimenzije izbjegavanja. Pojedinci s višom anksioznom privrženosti, kao i pojedinci s višom izbjegavajućom privrženosti izvještavaju o nižem seksualnom i bračnom zadovoljstvu, nego što izvještavaju pojedinci sa sigurnom privrženosti. Dobiven je i značajan partnerski efekt za dimenziju izbjegavanja, što indicira da osobe čiji su partneri visoko na dimenziji izbjegavanja izvještavaju o nižem seksualnom i bračnom zadovoljstvu. Zanimljivo je da nije dobiven partnerski efekt za dimenziju anksioznosti. Mondor, McDuff, Lussier i Wright (2011) istraživali su povezanost između dimenzija privrženosti i bračnog zadovoljstva na kliničkom uzorku 172 para koja su izvijestila o potrebi za bračnim savjetovanjem. Dobiveni su značajni aktorski efekti obje dimenzije (anksioznosti, izbjegavanja) na bračno zadovoljstvo kod žena, dok je kod muškaraca dobiven aktorski efekt samo za izbjegavanje. Što se tiče partnerskog efekta, izbjegavanje kod žena je negativno povezano sa zadovoljstvom kod muškaraca, dok je anksioznost kod muškaraca negativno povezana sa zadovoljstvom kod žena.

1.5. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati postoje li aktorski i partnerski efekti stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom.

U ovom istraživanju bit će ispitan stupanj u kojem je stil privrženosti pojedinca i stil privrženosti njegovog partnera povezan s njegovim zadovoljstvom vezom. S obzirom na rezultate dobivene u istraživanjima iz literature, očekuje se da će i osobni stil privrženosti i stil privrženosti pojedinčeva partnera imati značajan efekt na pojedinčevo zadovoljstvo vezom.

2. PROBLEMI RADA I HIPOTEZE

2.1. Problemi rada

- a) Ispitati aktorske efekte stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom.
- b) Ispitati partnerske efekte stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom.

2.2. Hipoteze

1. a) Postojat će značajni aktorski efekti stila privrženosti na zadovoljstvo vezom. Osobe s višom sigurnom privrženosti bit će zadovoljnije vezom nego one s nižom. Osobe s višom odbijajućom, preokupirajućom i bojažljivom privrženosti imat će niže zadovoljstvo vezom od onih s nižim rezultatom unutar tih stilova.
b) Postojat će značajni partnerski efekti privrženosti na zadovoljstvo vezom. Pri tome će osobe čiji su partneri više sigurno privrženi biti zadovoljniji vezom od onih čiji partneri imaju niži rezultat na sigurnoj privrženosti. Osobe čiji su partneri više odbijajuće, preokupirajuće i bojažljivo privrženi imat će niže zadovoljstvo vezom od onih čiji partneri imaju niži rezultat unutar tih stilova.
2. Sličnost partnera u stilu privrženosti bit će statistički značajno povezana sa zadovoljstvom vezom. Što imaju sličniji stil privrženosti, to će partneri biti zadovoljniji vezom.

3. METODA

3.1. Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 215 heteroseksualnih parova (430 ispitanika) koji su minimalno godinu dana u vezi. Raspon dobi ispitanika kreće se od 19 do 65 godina ($M=38.96$, $SD=12.02$). Od ukupnog broja ispitanika 61.9% je u braku, a preostalih 38.1% nisu u braku. Svi vjenčani parovi žive u zajedničkom kućanstvu s partnerom, a od neoženjenih/neudatih s partnerom živi 58% ispitanika. Kod vjenčanih parova prosjek godina provedenih u braku sa sadašnjim partnerom iznosi 11.25 godina ($SD=12.02$), a izvan braka u prosjeku 4.12 godina ($SD=3.91$). Duljina zajedničkog stanovanja parova je od 1 do 39 godina ($M=13.02$, $SD=11.48$). Broj djece kreće se u rasponu od 0 do 5 ($M=1.24$, $SD=1.14$). Što se tiče obrazovnog statusa ispitanika, 2.6% ispitanika je završilo osnovnu školu, 47.7% ispitanika srednju školu, 10.2% višu školu, 37.7% ispitanika fakultet, a 1.9% ispitanika poslijediplomski studij.

3.2. Mjerni instrumenti

3.2.1. Sociodemografski podaci

Sociodemografski podaci uključuju podatke o spolu, dobi, bračnom statusu, broju djece, razini obrazovanja, zanimanju, trenutnom ili prijašnjem poslu, radnom statusu, ukupnom radnom stažu, duljini veze, duljini zajedničkog života (u istom kućanstvu) te imovinskom statusu domaćinstva.

3.2.2. Upitnik interpersonalnih odnosa

Upitnik interpersonalnih odnosa (*Relationships Questionnaire, RQ*; Bartholomew i Horowitz, 1991) omogućuje samoprocjenu stila privrženosti u odrasloj dobi. Privrženost u odrasloj dobi dijeli se u 4 stila privrženosti, u podlozi kojih su 2 glavne dimenzije privrženosti: model o sebi (dimenzija anksioznosti) i model o drugima (dimenzija izbjegavanja). Ovaj upitnik sastoji se od 4 odlomka koja opisuju 4 stila privrženosti: sigurni (pozitivan i model o sebi i o drugima), preokupirajući (negativan model o sebi, pozitivan o drugima), bojažljivi (negativan model i o sebi i o drugima) i odbijajući (pozitivan model o sebi, negativan o drugima). Sudionici na skali od 1 do 7 procjenjuju za svaki odlomak koliko ih dobro opisuje, pri čemu viša vrijednost označava više slaganje s opisom privrženosti. Ova mjera ima zadovoljavajuću test-retest pouzdanost (Banse, 2004: Scharfe i Bartholomew, 1995). Retest korelacije su nešto više kod žena (.65 za sigurnu, .79 za bojažljivu, .82 za preokupirajuću i .75 za odbijajuću privrženost) nego kod muškaraca (.63 za sigurnu, .52 za bojažljivu, .54 za preokupirajuću i .71 za odbijajuću

privrženost) (Banse, 2004). Na uzorku ovog istraživanja pouzdanosti unutarnje konzistencije nisu računane budući da je svaki stil predstavljen sa samo jednom česticom.

3.2.3. Upitnik percipirane kvalitete veze

Upitnik percipirane kvalitete veze (*Perceived Relationship Quality Components*; Fletcher, Simpson i Thomas, 2000) mjeri kvalitetu veze. Sastoji se od šest čestica od kojih se svaka odnosi na jednu dimenziju veze – povjerenje, strast, ljubav, predanost, intimnost i zadovoljstvo. Primjer čestice iz ovog upitnika: „Koliko ste zadovoljni svojom vezom?“. Zadatak ispitanika je procijeniti kvalitetu svoje sadašnje veze na Likertovoj skali od sedam stupnjeva pri čemu 1 označava uopće ne, a 7 izrazito. Pouzdanost na muškim ispitanicima iznosi 0.89, a na ženskim 0.86. Pouzdanost u ovom istraživanju za ovaj upitnik je zadovoljavajuća i iznosi .89 i za muškarce i za žene.

3.2.4. Indeks zadovoljstva partnerom

Indeks zadovoljstva partnerom (*Satisfaction index*; Simpson, 1987) korišten je kao mjera zadovoljstva partnerom. Upitnik se sastoji od 11 čestica kojima se procjenjuje partner u sljedećim aspektima: fizička privlačnost, financijski resursi, sposobnost da partner bude nježan i da razumije, sposobnost davanja emocionalne podrške, sličnost stavova i vrijednosti, pouzdanost, socijalni status, stabilnost i ugodnost osobnosti partnera, seksualna privlačnost, sposobnost da partner bude blizak i intiman te sličnost interesa. Primjer čestice iz ovog upitnika je: „Koliko ste zadovoljni financijskim resursima partnera?“. Ispitanici procjenjuju zadovoljstvo partnerom na skali Likertovog tipa od 7 stupnjeva, pri čemu 1 znači vrlo nezadovoljan, a 7 vrlo zadovoljan. Pouzdanost za muške ispitanike je .91, a za ženske .93. Pouzdanost u ovom istraživanju za ukupni uzorak iznosi .91, .89 za muške ispitanike i .92 za ženske.

3.2.5. Skala bračne stabilnosti

Skala bračne stabilnosti (Ćubela Adorić i Jurević, 2010) mjeri različite aspekte bračne stabilnosti. Sastoji se od 9 čestica, a primjer čestice ove skale je: " Mislim da će naš brak trajati do kraja života.". Ispitanici procjenjuju stupanj slaganja s pojedinim tvrdnjama na skali Likertova tipa od 7 stupnjeva pri čemu -3 znači potpuno netočno, a +3 potpuno točno. Za potrebe ovog istraživanja skala je prilagođena i za parove koji nisu u braku tako da je primjerice čestica „Bilo je nekih stvari zbog kojih sam se morao zamisliti nad budućnošću našeg braka.“ izmijenjena je u „Bilo je nekih stvari zbog kojih sam se morao zamisliti nad budućnošću naše veze.“ Skala ima jednofaktorsku strukturu, a veći ukupni rezultat upućuje na veću percipiranu

bračnu stabilnost. Pouzdanost skale iznosi .90 na muškim ispitanicima i .91 na ženskim. Pouzdanost upitnika u ovom uzorku iznosi .73, za žene iznosi .75, a za muškarce .70.

3.2.6. Ukupno zadovoljstvo vezom

Tri mjere zadovoljstva vezom korištene u istraživanju: Upitnik percipirane kvalitete veze, Indeks zadovoljstva partnerom i Skala bračne stabilnosti standardizirane su i nakon faktorske analize spojene u varijablu nazvanu Ukupno zadovoljstvo vezom. Nova je mjera izražena faktorskim bodovima dobivenim faktorskom analizom glavnih osi triju primarnih mjera zadovoljstva vezom. Pouzdanost skale i na ženskim i na muškim ispitanicima iznosi .83.

3.3. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u domovima ispitanika. Suradnik istraživanja najprije je ispitanicima na glas pročitao uputu koja se nalazi na prvoj stranici upitnika. Ispitanicima je objašnjeno da se istraživanje provodi u svrhu izrade diplomskog rada i da se bavi ispitivanjem faktora koji mogu doprinijeti zadovoljstvu vezom, odnosno brakom. Suradnik je naglasio kako je ispunjavanje upitnika u potpunosti anonimno i da se podaci obrađuju na grupnoj razini te da je važna iskrenost u odgovaranju. Nakon čitanja upute suradnik je uputio par da osmisli zajedničku šifru koju je potom zapisao na za to predviđeno mjesto u svom setu upitnika. Parovi su rješavali set upitnika u kojem su obuhvaćeni sociodemografski podaci, upitnik interpersonalnih odnosa, upitnik percipirane kvalitete veze, indeks zadovoljstva partnerom i skala bračne stabilnosti. Suradnik se pobrinuo da svaki član para riješi set upitnika neovisno o svom partneru, odnosno u zasebnoj prostoriji, s izuzetkom sociodemografskih podataka o duljini zajedničkog stanovanja, duljini braka i duljini vremena koje su proveli izvan braka. Na ova pitanja partneri su odgovarali zajedno kako bi se izbjegle potencijalne razlike u dosjećanju i odgovorima. Vrijeme za ispunjavanje upitnika nije bilo ograničeno, a za ispunjavanje je prosječno bilo potrebno 30 minuta. Nakon završetka ispunjavanja upitnika ispitanici su ispunjene upitnike spremili u priložene omotnice kako bi se osigurale anonimnost i povjerljivost.

4. REZULTATI

Najprije su izračunati deskriptivni podaci za sve korištene mjere posebno za muški i ženski uzorak. Dobiveni deskriptivni podaci za stilove privrženosti i pojedinačne mjere zadovoljstva vezom (zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze, Indeksom zadovoljstva partnerom i Skalom bračne stabilnosti), kao i ukupno zadovoljstvo vezom, te vrijednosti korelacija između svih varijabli prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. *Deskriptivni podaci za stilove privrženosti, pojedinačne mjere zadovoljstva vezom, ukupno zadovoljstvo vezom te korelacije među varijablama*

Varijable	Žene								Muškarci							
	1	2	3	4	5	6	7	8	6	7	8	9	10	11	12	13
Žene	SP	BP	OP	PP	ZV _{1-ž}	ZV _{2-ž}	ZV _{3-ž}	ZV _{uk-ž}	SP	BP	OP	PP	ZV _{1-m}	ZV _{2-m}	ZV _{3-m}	ZV _{uk-m}
1 SP																
2 BP	-.05															
3 OP	-.02	.15*														
4 PP	.24**	.45**	.03													
5 ZV _{1-ž}	.10	-.12	-.05	-.08												
6 ZV _{2-ž}	.08	-.13	.02	-.07	.83**											
7 ZV _{3-ž}	.03	-.08	-.10	.03	.63**	.59**										
8 ZV _{uk-ž}	.09	-.12	-.04	-.07	.97**	.92**	.71**									
Muškarci																
6 SP	.09	.13	.01	.15**	.08	.07	.10	.09								
7 BP	.09	.25**	.06	.18*	-.11	-.16	-.10	-.13	-.02							
8 OP	.01	-.01	.14*	.04	.07	.02	.01	.05	-.13	.18**						
9 PP	.13	.14	.13	.20**	-.00	.02	.02	.01	.35**	.37**	-.12					
10 ZV _{1-m}	.08	.01	.04	-.10					.17*	-.18*	-.06	-.01				
11 ZV _{2-m}	.03	-.05	-.02	-.10	.49**				.10	-.24**	-.01	-.07	.75**			
12 ZV _{3-m}	.04	.03	.04	.04	.29**	.27**			.14**	-.02	-.00	-.01	.56**	.51**		
13 ZV _{uk-m}	.07	-.01	.03	-.09	.53**	.54**	.42**	.57**	.16*	-.20**	-.04	-.03	.96**	.86**	.65**	

M	4.32	3.18	3.59	3.66	36.94	65.12	52.15	-.08	4.33	3.04	4.10	3.73	37.38	67.33	53.4	.08
SD	1.61	1.69	1.68	1.65	5.03	9.53	7.12	1.01	1.56	1.54	1.59	1.50	4.67	8.02	6.34	.88

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

SP – sigurna privrženost; BP – bojažljiva privrženost; OP – odbijajuća privrženost; PP – preokupirajuća privrženost; ZV_{1-ž} – zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1) za ženski uzorak; ZV_{2-ž} – zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnerom (zadovoljstvo vezom 2) za ženski uzorak; ZV_{3-ž} – zadovoljstvo vezom mjereno Skalom bračne stabilnosti (zadovoljstvo vezom 3) za ženski uzorak; ZV_{uk-ž} – ukupno zadovoljstvo vezom za ženski uzorak; ZV_{1-m} – zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1) za muški uzorak; ZV_{2-m} – zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnerom (zadovoljstvo vezom 2) za muški uzorak; ZV_{3-m} – zadovoljstvo vezom mjereno Skalom bračne stabilnosti (zadovoljstvo vezom 3) za muški uzorak; ZV_{uk-m} – ukupno zadovoljstvo vezom za muški uzorak; α – Cronbach's alpha koeficijent; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Iz tablice 1. vidljivo je da su unutar uzorka muškaraca dobivene značajne pozitivne niske korelacije između preokupirajuće privrženosti i sigurne privrženosti ($r=.35$) te bojažljive privrženosti ($r=.37$). Unutar uzorka žena bojažljiva privrženost značajno pozitivno korelira s odbijajućom privrženosti ($r=.15$), dok preokupirajuća privrženost značajno pozitivno korelira sa sigurnom privrženosti ($r=.24$) i bojažljivom privrženosti ($r=.45$). Pojedini stilovi privrženosti unutar uzorka muškaraca (sigurna, bojažljiva i odbijajuća) značajno pozitivno nisko koreliraju s preokupirajućom privrženosti kod žena ($r=.15$ do $r=.20$). Bojažljiva privrženost kod muškaraca značajno pozitivno korelira s bojažljivom privrženosti kod žena ($r=.25$).

Što se tiče zadovoljstva vezom, sve pojedinačne mjere zadovoljstva vezom međusobno, kao i s ukupnim zadovoljstvom veze, značajno pozitivno koreliraju i unutar uzorka žena i unutar uzorka muškaraca ($r=.51$ do $r=.97$). Pojedinačne mjere zadovoljstva vezom i ukupno zadovoljstvo vezom za muški uzorak značajno pozitivno koreliraju sa pojedinačnim mjerama zadovoljstva vezom i ukupnim zadovoljstvom vezom za ženski uzorak ($r=.29$ do $r=.57$). Unutar uzorka muškaraca, zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1) značajno pozitivno korelira sa sigurnom privrženosti ($r=.17$) i značajno negativno korelira sa bojažljivom privrženosti ($r=-.18$). Nadalje, unutar uzorka muškaraca zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnerom (zadovoljstvo vezom 2) značajno negativno korelira sa bojažljivom privrženosti ($r=-.24$), dok zadovoljstvo vezom mjereno Skalom bračne stabilnosti (zadovoljstvo vezom 3) značajno pozitivno korelira sa sigurnom privrženosti ($r=.14$). Također, ukupno zadovoljstvo vezom unutar uzorka muškaraca značajno pozitivno korelira sa sigurnom privrženosti ($r=.16$), a s bojažljivom privrženosti korelira značajno negativno ($r=-.20$).

Kako bi se provjerile moguće spolne razlike u zavisnim i nezavisnim varijablama izračunati su t-testovi za zavisne uzorke. Dobiveno je da se muškarci i žene statistički značajno razlikuju samo u odbijajućoj privrženosti ($t=-3.47$; $df=214$; $p<0.01$; $d=0.24$) pri čemu je ona viša za muškarce ($M=4.10$; $SD=.11$), nego za žene ($M=3.59$; $SD=.11$). Za ostale stilove privrženosti nisu dobivene statistički značajne spolne razlike.

U nastavku slijedi prikaz rezultata dobivenih analizom aktorskih i partnerskih efekata stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom. Najprije je pomoću hi-kvadrat testa (χ^2) provjereno razlikovanje (eng. *distinguishability*) članova dijade, odnosno jesu li dobivene sustavne razlike u aritmetičkim sredinama, varijancama i kovarijancama rezultata muških i ženskih članova dijade.

U idućem koraku ispitani su aktorski i partnerski efekti stila privrženosti na zadovoljstvo vezom. Dobiveni rezultati te vrijednosti i značajnost hi-kvadrat testa prikazani su u tablici 2.

Tablica 2. Rezultati analize aktorskih i partnerskih efekata stila privrženosti na zadovoljstvo vezom

Prediktor – stil privrženosti	Kriterij	r_p	r_{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2) ^a	Aktor efekt (β)		R^2	k	95% IP		Dijadni obrazac
					Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
Sigurna	Sve tri mjere zadovoljstva vezom	.09	.56***	13.58*	.09 .15*	.08 .05	.02 .03	0.96 0.34	-1.29 -0.57	3.20 1.25	NMO Samo aktorski i obrazac para
Odbijajuća		.14*	.57***	27.19***	-.04 -.05	.06 .03	.00 .00	-1.40 -0.63	-6.51 -3.65	3.70 2.38	NMO NMO
Preokupirajuća		.20**	.56***	16.18*	-.07 -.01	.02 -.09	.01 .01	-0.34 5.93	-2.36 -53.52	1.67 65.38	NMO NMO
Bojažljiva		.25***	.56***	17.83**	-.09 -.21	-.11 .04	.03 .04	1.30 -.20	-1.48 -.77	4.09 .38	NMO Samo aktorski
Sigurna	Zadovoljstvo vezom 1 (Upitnik percipirane kvalitete veze)	.09	.51***	4.60	.10 .16*	.08 .06	.02 .03	0.82 0.38	-1.08 -0.48	2.71 1.25	NMO Samo aktorski i obrazac para
Odbijajuća		.14*	.53***	18.13**	-.06 -.07	.08 .05	.01 .01	-1.37 -0.72	-4.95 -2.82	2.21 1.39	NMO NMO
Preokupirajuća		.20**	.52***	7.23	-.08 .01	.01 -.11	.01 .01	-0.19 -9.91	-2.00 -147.22	1.62 127.39	NMO NMO
Bojažljiva		.25***	.52***	8.40	-.09 -.19**	-.09 .06	.02 .03	1.07 -.28	-1.61 -.91	3.75 .36	NMO Samo aktorski

Legenda: r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; Ž – žene; M – muškarci; β – standardizirani beta koeficijent; R^2 – koeficijent determiniranosti; k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; NMO – nije moguće odrediti

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

a. Stupnjevi slobode za sve testove jesu 6.

Prediktor – stil privrženosti	Kriterij	r_p	r_{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2) ^a	Aktor efekt (β)		Partner efekt (β)		95% IP		Dijadni obrazac
					Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M	R ²	k	DG	GG	
Sigurna	Zadovoljstvo vezom 2 (Indeks zadovoljstva partnerom)	.09	.52***	22.80***	.07 .10	.06 .03	.01 .01	0.90 0.27	-1.73 -1.17	3.54 1.70	NMO NMO
Odbijajuća		.14*	.52***	34.38***	.02 .00	.02 -.02	.00 .00	1.32 4.45	-13.82 -131.84	16.46 140.74	NMO NMO
Preokupirajuća		.20**	.52***	26.85***	-.08 -.05	.04 -.09	.01 .01	-0.50 1.49	-2.49 -3.34	1.48 6.33	NMO NMO
Bojažljiva		.25***	.51***	28.13***	-.09 -.24***	-.14* -.01	.03 .06	1.62 -.03	-1.58 -.54	4.81 .48	NMO Samo aktorski
Sigurna	Zadovoljstvo vezom 3 (Skala bračne stabilnosti)	.09	.47***	12.23*	.03 .13*	.10 .03	.01 .02	4.10 0.23	-18.60 -0.78	26.80 1.23	NMO Samo aktorski i obrazac para
Odbijajuća		.14*	.48***	25.56***	-.11 -.01	.03 .04	.01 .00	-0.27 -5.64	-1.59 -109.73	1.05 98.45	NMO NMO
Preokupirajuća		.20**	.47***	13.248*	.02 -.02	.01 .05	.00 .00	0.66 -2.67	-7.11 -26.17	8.42 20.83	NMO NMO
Bojažljiva		.25***	.48***	16.84*	-.06 -.03	-.09 .04	.01 .00	1.57 -1.34	-3.15 -8.65	6.28 5.97	NMO NMO

Legenda: r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; Ž – žene; M – muškarci; β – standardizirani beta koeficijent; R² – koeficijent determiniranosti; k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; NMO – nije moguće odrediti

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

a. Stupnjevi slobode za sve testove jesu 6.

Iz Tablice 2. može se očitati kako je Hi-kvadrat testom utvrđeno sljedeće (Tablica 2.):

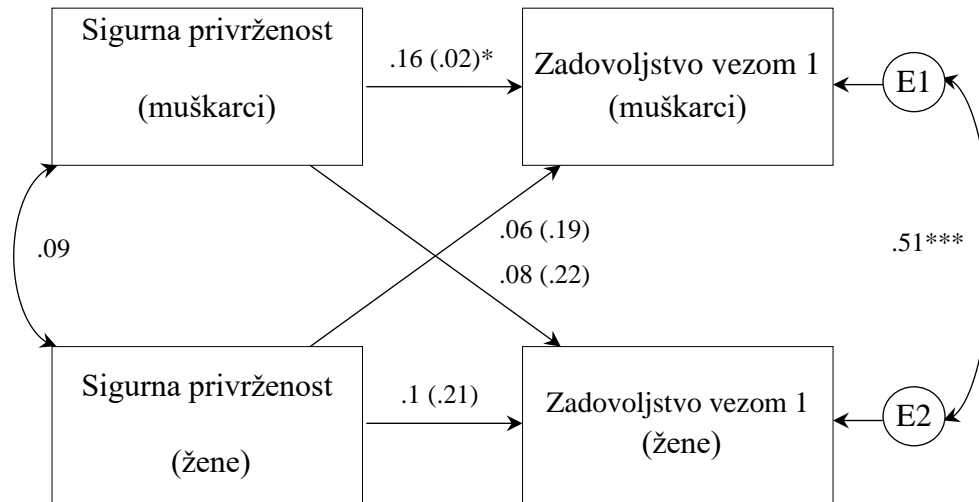
- 1) Kada je zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1), članovi dijade razlikuju se samo na odbijajućoj privrženosti.
- 2) Kada je zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnerom (zadovoljstvo vezom 2), članovi dijade se razlikuju na svim stilovima privrženosti.
- 3) Kada je zadovoljstvo vezom mjereno Skalom bračne stabilnosti (zadovoljstvo vezom 3), članovi dijade se razlikuju na svim stilovima privrženosti, osim na sigurnoj privrženosti.
- 4) Kod ukupnog zadovoljstva vezom članovi dijade se razlikuju na svim stilovima privrženosti.

Nadalje, iz Tablice 2. je vidljivo da su dobiveni statistički značajni aktorski efekti sigurne privrženosti ($\beta=.16$; $p<0.05$) i bojažljive privrženosti ($\beta=-.19$; $p<0.01$) muškaraca na zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1). Ovakav značajan negativan aktorski efekt bojažljive privrženosti ($\beta=-.24$; $p<0.001$) muškaraca dobiven je također na zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnera (zadovoljstvo vezom 2). Što muškarci imaju viši rezultat na sigurnoj privrženosti, to će biti zadovoljniji vezom. S druge strane, što muškarci imaju viši rezultat na bojažljivoj privrženosti, to će njihovo zadovoljstvo vezom biti niže. Nadalje, dobiven je statistički značajan partnerski efekt bojažljive privrženosti ($\beta=-.14$; $p<0.05$) muškaraca na zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnera (zadovoljstvo vezom 2) kod žena. Što muškarci imaju viši rezultat na bojažljivoj privrženosti, to će njihove partnerice imati niže zadovoljstvo vezom.

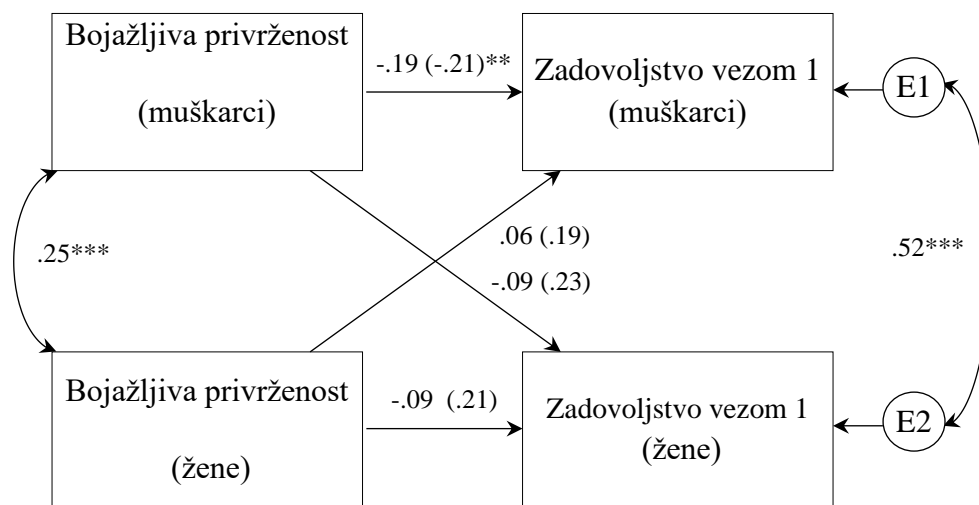
Kako bi se definirali dijadni obrasci koristi se parametar k koji se određuje kao omjer partnerskog i aktorskog efekta pri čemu intervali pouzdanosti omogućuju odrediti postoje li unutar granica 95% intervala pouzdanosti interpretabilne k vrijednosti (Kenny i Ledermann, 2010). Ipak, budući da je za interpretaciju dijadnog uzorka potrebno da su oba aktorska efekta statistički značajna i veća od .10, što nije slučaj niti kod jednog tipa privrženosti, procjene parametra k su vrlo nestabilne i dijadni uzorak se u pravilu ne interpretira.

U nastavku su na Slikama 2., 3. i 4. prikazani strukturalni modeli aktorskih i partnerskih efekata stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom sa standardiziranim parametrima procjene.

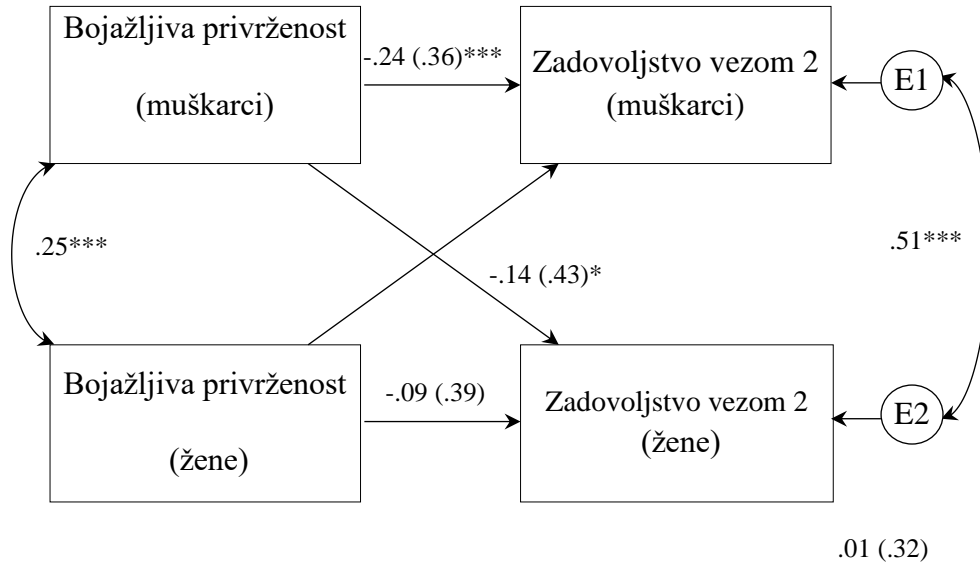
Slika 2. Model aktorskih i partnerskih efekata sigurne privrženosti na zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1)

Slika 3. Model aktorskih i partnerskih efekata bojažljive privrženosti na zadovoljstvo vezom mjereno Upitnikom percipirane kvalitete veze (zadovoljstvo vezom 1)

Slika 4. Model aktorskih i partnerskih efekata bojažljive privrženosti na zadovoljstvo vezom mjereno Indeksom zadovoljstva partnerom (zadovoljstvo vezom 2)

U posljednjoj fazi računate su i razlike, odnosno sličnosti među članovima para u stilovima privrženosti, a dobiveni koeficijent bio je to niži što što je njihova sličnost u stilu privrženosti bila veća. Te su vrijednosti zatim korelirane s mjerama zadovoljstva vezom, a ovi rezultati pokazuju da sličnost parova u stilu privrženosti nije povezana sa zadovoljstvom u vezi, bez obzira na to s kojom je skalom zadovoljstvo bilo mjereno.

5. DISKUSIJA

Ovo istraživanje provedeno je s ciljem provjere aktorskih i partnerskih efekata stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom.

5.1. Aktorski efekti privrženosti na zadovoljstvo vezom

Prema hipotezi o aktorskom efektu, pretpostavljeno je da što osoba ima višu sigurnu privrženost to će biti zadovoljnija vezom, a što ima viši rezultat na jednoj od nesigurnih stilova privrženosti – odbijajućoj, preokupirajućoj ili bojažljivoj, to će imati niže zadovoljstvo vezom. Ova hipoteza potvrđena je samo djelomično. Dobiven je aktorski efekt sigurne privrženosti i bojažljive privrženosti na zadovoljstvo vezom, no samo kod muškaraca.

Ovo istraživanje pokazalo je da što je muškarac sigurnije privržen, to će biti zadovoljniji vezom. Općenito, brojna istraživanja među kojima neka uključuju upravo APIM model, daju snažnu empirijsku potporu povezanosti sigurne privrženosti pojedinca s višim zadovoljstvom vezom, odnosno nesigurne privrženosti s nižim zadovoljstvom vezom (Gleeson i Fitzgerald, 2014; Fitzpatrick i Lafontaine, 2017). Naime, sigurno privrženi pojedinci imaju veći osjećaj kohezije u vezi (Egeci i Gencoz, 2011), spremni su emocionalno se približiti svome partneru i ne zaziru od dijeljenja svoje intime s partnerom (Goodboy i Bolkan, 2011). Oni vezu percipiraju kao nagrađujuće iskustvo u kojem imaju priliku zadržati, ali ujedno i pružiti visok stupanj autonomije svom partneru uz istovremeno zadržavanje bliskosti (Bradford, Feeney i Campbell, 2002). Sigurno privrženi pojedinci konflikt u odnosu percipiraju manje prijeteće i izvještavaju o višim vještinama rješavanja konflikta (npr. razumijevanje partnerove perspektive), te su skloniji oslanjati se na kompromise, a manje se ponašati na način da intenziviraju konflikt (svađanje) ili da konflikt ostave neriješenim (Mikulincer i Shaver, 2016). Njihova pozitivna percepcija selfa, ali i pozitivna percepcija partnera, u podlozi su nalaza povezanosti visoke sigurne privrženosti i visokog zadovoljstva vezom kod pojedinca (Goodboy i Bolkan, 2011) kojem u prilog ide i provedeno istraživanje. Moguće je da pozitivan aktorski efekt sigurne privrženosti na zadovoljstvo vezom reflektira kapacitet sigurno privrženih pojedinaca za pružanje i primanje ljubavi, brige i potpore od partnera što vodi ka višem zadovoljstvu vezom (Gleeson i Fitzgerald, 2014).

Suprotno sigurno privrženim pojedincima, bojažljivo privrženi pojedinci imaju negativnu percepciju selfa, kao i negativnu percepciju drugih (Banse, 2004). Pojedinci s bojažljivim

stilom privrženosti sebe vide kao bezvrijedne, a druge kao neprihvatljive. Često očekuju najgore od veze, no svejedno stupaju u vezu kako bi zacijelili svoju narušenu sliku o sebi zbog čega ambivalentno variraju između samoće i približavanja partneru (Sonkin i Dutton, 2003). Istodobno tražeći odobravanje od partnera, bojažljivi pojedinci su iznimno podložni negativnim efektima reaktivnosti na partnerovo ponašanje, odnosno više su fokusirani na potencijalne znakove odbijanja (Feeney, 2002). Tome svjedoče i nalazi brojnih istraživanja percepcije emocionalne facijalne ekspresije prema kojima su bojažljivo privrženi pojedinci više osjetljivi na promjenu emocije facijalne ekspresije i procjenjuju početak emocije ranije naspram pojedinaca s drugim stilovima privrženosti (Fraley, Niedenthal, Marks, Brumbaugh i Vicary, 2006). Bojažljiva privrženost je također povezana s nižim samopoštovanjem i nižim psihološkim blagostanjem (Brennan i Morris, 1997). Iz kognitivne perspektive, dosadašnja istraživanja su pokazala da se bojažljivo privrženi pojedinci bolje dosjećaju negativnih interpersonalnih događaja. Spomenuta pristranost pamćenja mogla bi biti razlog nižih procjena zadovoljstva vezom kod bojažljivo privrženih pojedinaca (Gentzler i Kerns, 2006). Uzimajući u obzir navedene karakteristike bojažljivih pojedinaca, nije čudno da je u provedenom istraživanju dobiveno da što ima viši rezultat na bojažljivoj privrženosti, to je muškarac manje zadovoljan vezom. Ovakav nalaz u skladu je s istraživanjima u kojima se pokazalo da je bojažljiva privrženost negativno povezana sa zadovoljstvom vezom (Demircioglu i Kose, 2018; Banse, 2004). Oba značajna aktorska efekta (sigurne i bojažljive) privrženosti dobivena su samo za muškarce, dok su za žene izostala. Izostanak značajnih aktorskih efekata za žene i za preostala dva stila privrženosti kod muškaraca može se pripisati nedostacima provedenog istraživanja, ponajprije korištenom upitniku za mjerenje privrženosti u kojem je privrženost definirana kao prototip, a ne kroz dimenzije anksioznosti i izbjegavanja kojima bi se dobilo više informacija o individualnim razlikama u privrženosti.

5.2. Partnerski efekti privrženosti na zadovoljstvo vezom

Prema hipotezi o partnerskom efektu, pretpostavljeno je da će osobe biti više zadovoljne vezom što njihovi partneri imaju viši skor na sigurnoj privrženosti, a osobe čiji su partneri više odbijajuće, preokupirajuće i bojažljivo privrženi imat će niže zadovoljstvo vezom. Ova je hipoteza također djelomično potvrđena, pri čemu je dobiven samo partnerski efekt bojažljive privrženosti muškaraca na zadovoljstvo vezom kod žena. Što je muškarac više bojažljivo privržen, to će njegova partnerica biti manje zadovoljna vezom. Osobe koje su bojažljivo

privržene odnosu pristupaju sa strahom od odbacivanja i izbjegavaju intimnost kako bi se zaštitile od potencijalne povrede od strane partnera (Goodboy i Bolkan, 2011). Istraživanja pokazuju da su za pojedince visoko na bojažljivoj privrženosti karakteristični disfunkcionalni obrasci ponašanja, misli i emocija u vezama što dovodi do nižeg zadovoljstva vezom kod njih i kod njihovih partnera (Gleeson i Fitzgerald, 2014). Budući da su njihove veze ispunjene preispitivanjem sebe i partnera te niskom razinom povjerenja u partnera, bojažljivo privrženi pojedinci će se rjeđe oslanjati na svog partnera i izbjegavat će samootkrivanje (eng. *self-disclosure*) (Bartholomew i Horowitz, 1991) što će njihovim partnerima sustavno onemogućavati kvalitetan stupanj zajedničke komunikacije (Conradi, Noordhof, Dingemanse, Barelds i Kamphuis, 2017). Upravo je nezadovoljavajuća komunikacija jedan od mogućih razloga dobivenog značajnog partnerskog efekta bojažljive privrženosti muškaraca na zadovoljstvo vezom žene, ali ne i primjerice, bojažljive privrženosti žene na zadovoljstvo vezom muškarca, što je u skladu s nalazima iz literature. Prema literaturi, jasne spolne razlike dobivene su za visok stupanj dimenzije izbjegavanja, inače karakteristične za bojažljivu privrženost, odnosno dobiveni su samo partnerski efekti izbjegavanja muškaraca na zadovoljstvo vezom kod žena (Conradi i sur., 2017). Izgleda da su žene manje zadovoljne sa svojim bojažljivo privrženim partnerom koji ima nizak stupanj tolerancije, ne dijeli emocije i ne pruža joj validaciju, utjehu ili podršku (Diehl, Elnick, Bourbeau i Labouvie-Vief, 1998). Drugim riječima, bojažljivi partneri izbjegavaju ko-regulaciju emocija kao važnu funkciju (romantične) privrženosti (Conradi i sur., 2017). Emocionalna nedostupnost partnera je destruktivna za reciprocitet u vezi (Stafford i Canary, 2006). Prema teoriji jednakosti, ljudi su najzadovoljniji u odnosima u kojima su dobici i gubici koje osoba doživljava te njezini doprinosi vezi otprilike jednaki dobicima, gubicima i doprinosima druge osobe (Tadinac i sur., 2007). Kada partner ne daje jednako u pogledu intimnosti i samootvaranja, narušava se emocionalna klima veze na koju su žene posebice osjetljive (Conradi i sur., 2017). Za razliku od žena, muškarci imaju manje izražene potrebe za bliskosti i intimnosti što odgovara tradicionalnom pogledu prema kojem je kod žena izražena potreba za bliskosti, a kod muškaraca potreba za autonomijom u odnosu (Mikulincer i Shaver, 2016). S druge strane, nalaz o pozitivnom aktorskom efektu sigurne privrženosti i negativnom aktorskom efektu bojažljive privrženosti muškarca na vlastito zadovoljstvo vezom upućuje na to da je muškarcima također važan stupanj bliskosti u odnosu. U slučaju bojažljive privrženosti muškarca upitno je koja razina bliskosti u odnosu mu je ugodna. Nadalje, prema ovakvom tradicionalnom pogledu mogao bi se očekivati negativan partnerski efekt preokupirajuće privrženosti žene na

zadovoljstvo vezom muškarca. Naime, za preokupirajuću privrženost je karakteristično traženje pažnje, idealizacija partnera i konstantna potreba za bliskosti (Bartholomew i Horowitz, 1991). Unatoč tome, u ovom istraživanju nije dobiven takav partnerski efekt što je u suprotnosti s pogledom da su isključivo žene one koje inzistiraju na bliskosti u vezi. Valja napomenuti da to što žene potencijalno imaju visoku potrebu za bliskosti u odnosu, ne isključuje mogućnost da imaju manju potrebu za autonomijom od muškaraca (Conradi i sur., 2017). Hyde (2005), s druge strane, zagovara hipotezu o sličnosti muškaraca i žena te objašnjava da se u nekim situacijama spolne razlike javljaju zbog kontekstualnih efekata, npr. odgovaranja na upitnik u skladu s kulturalno definiranim normama. Moguće je da se to dogodilo i u ovom istraživanju, no postavlja se pitanje zašto se partnerski efekt javio samo u smjeru muškaraca na žene, a ne obrnuto te samo u slučaju bojažljive privrženosti, a ne i za ostale stilove privrženosti.

Zanimljivo je da su istraživanja pokazala da iako nije više vjerojatno da muškarci, a ne žene, razviju nesigurne stilove privrženosti, muškarci su više pod stresom rodne uloge (Bem, 1981; prema Conradi i sur., 2017). Stres maskuline rodne uloge povezan je uz mogući neuspjeh u dostizanju maskulinih ideala koji se najprije javlja u adolescenciji (Mahalik Aldarondo, Gilbert-Gokhale i Shore, 2005). Jedna od najčešćih situacija u kojima se kod muškaraca javlja stres rodne uloge jest kada sebe percipiraju emocionalno ekspresivnima (Copenhaver, Lash i Eisler, 2000). Emocionalna ekspresivnost je, kao što je već spomenuto, važan faktor u održavanju interpersonalne bliskosti u partnerskom odnosu (Conradi i sur., 2017). Mikulincer i Shaver (2016) su kroz pregled literature uočili da su oblici nesigurne privrženosti kod muškaraca povezani s pretjeranom identifikacijom s tradicionalnom, rigidnom maskulinom ideologijom, boje se djelovati feminino i skloniji su formirati negativne stavove prema ženama koji mogu doprinijeti pojavi nasilja i zlostavljanja u odnosu. Istraživanja su konzistentno podržala tu tvrdnju – muškarci koji su nasilni u odnosu imaju viši rezultat na nesigurnoj privrženosti te viši stres rodne uloge, nego muškarci koji nisu nasilni (Babock, Jacobson, Gottman i Yerington, 2000). Dapače, bojažljiva privrženost muškaraca pokazala se značajno pozitivno povezanom sa pervazivnosti psihološkog nasilja (Dutton, Saunders, Starzomski i Bartholomew, 1994) i reaktivnim agresijom (Dutton i White, 2012). Bojažljiva privrženost i stres vezan uz rodnu ulogu značajni su prediktori kontrolirajućeg ponašanja kod nasilnih muškaraca u vezi, pri čemu je stres vezan uz rodnu ulogu djelomični medijator veze između bojažljive privrženosti i kontrolirajućih ponašanja (Mahalik i sur., 2005). Dapače, kada se uzmu u obzir pojedinci visoko na dimenziji izbjegavanja koja je u povišenom obliku prisutna i kod

bojažljive i izbjegavajuće privrženosti, samo je bojažljiva privrženost povezana s nasiljem u vezi (Mikulincer i Shaver, 2016). Nadalje, bojažljiva privrženost pozitivno je povezana s negativnim ponašanjima održavanja veze kao što su izazivanje ljubomore, izbjegavanjem i nevjerom što može pridonijeti nižoj kvaliteti veze kod partnera bojažljivo privrženog pojedinca (Goodboy i Boklan, 2011).

U okviru značajnog aktorskog i partnerskog efekta bojažljive privrženosti muškaraca na vlastito zadovoljstvo, odnosno zadovoljstvo partnerice, važno je istaknuti konflikte kao područje veze koje je neizbježno i ovisno o strategiji partnera može biti destruktivno ili konstruktivno za samu vezu i zadovoljstvo istom (Mikulincer i Shaver, 2016). Bojažljivo privršeni pojedinci skloniji su ulaziti u konflikt s partnerom kako bi izrazili protest privrženosti ili anksioznost. Bojažljivo privršeni pojedinci imaju negativan model drugih što znači da svoje partnere percipiraju kao zlonamjerne što pak motivira ponašanja kojima ponovno uspostavljaju sigurnost (Horowitz, Rosenberg i Bartholomew, 1993). Iako njihovo češće stupanje u konflikte može biti defenzivno uzvratanje partnerovim negativnim namjerama (npr. mogućem odbacivanju), ono se može tumačiti i kao bijesan protest u svrhu ponovnog utvrđivanja bliskosti. Unatoč sklonosti da iniciraju konflikt, bojažljivo privršeni partneri percipiraju konflikt prijetećim samoj privrženosti. Karakterističan odgovor bojažljivih pojedinaca na osjećaj prijeteće privrženosti su: distanciranje kako bi zaštitili self od potencijalne zlonamjernosti ili kazne partnera i inhibicija emocionalne ekspresije (Pistole i Arricale, 2003). Nadalje, oni će manje vjerojatno nego sigurno privršeni pojedinci pokušati obnoviti kvalitetu veze. Umjesto toga, izbjegavat će razgovor o problemu što je još jedan od znakova deaktivirajuće strategije (Mikulincer i Shaver, 2016). Moguće je da se visoka reaktivnost na prijeteću privrženosti nalazi u podlozi dobivenog značajnog aktorskog efekta bojažljive privrženosti muškarca na njegovo zadovoljstvo vezom, a sukcesivne taktike bihevioralno-emocionalnog distanciranja od partnerice, na što su žene posebno osjetljive, moguće su povezane s nižim zadovoljstvom vezom njihove partnerice.

5.3. Sličnost partnera u privrženosti i zadovoljstvo vezom

U provedenom istraživanju nije dobiveno da je zadovoljstvo vezom povezano sa sličnosti para u stilu privrženosti što je suprotno hipotezi, kao i nalazima iz literature (Banse, 2004). Naime, ni dobivene značajne korelacije između pojedinih stilova privrženosti kod muškaraca i

žena ne idu u potpunosti u prilog hipotezi sličnosti. Dapače, nalaz da odbijajuća privrženost kod muškaraca pozitivno korelira s preokupirajućom privrženosti kod žena ide u prilog hipotezi komplementarnosti. S druge strane, dobiveno je da bojažljiva privrženost kod muškaraca značajno korelira s bojažljivom privrženosti kod žena, što ipak potvrđuje hipotezu sličnosti. Moguće da zbog nedostataka istraživanja navedenih u idućem potpoglavlju nije dobiven jasan obrazac uparivanja, a potom ni značajna povezanost sličnosti partnera u privrženosti sa zadovoljstvom vezom.

5.4. Nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja

Jedan od glavnih nedostataka ovog istraživanja je korištenje samo Upitnika interpersonalnih odnosa (Bartholomew i Horowitz, 1991) kao mjere privrženosti. Unatoč tome što ovaj upitnik ima dobru teorijsku podlogu, prilično je sažet. To je možda prednost u pogledu pragmatičnosti, ali je svakako ograničenje iz psihometrijske perspektive. Naime, budući da se upitnik sastoji od četiri subskale od koji svaka ima samo jednu česticu, ne može se odrediti pouzdanost unutarnje konzistencije. Također je upitna sadržajna valjanost upitnika, odnosno zahvaća li u potpunosti kompleksnu sliku privrženosti. U budućim istraživanjima preporučuje se korištenje dimenzionalnog upitnika privrženosti kao što je na primjer The Experiences in Close Relationships Questionnaire-Revised (Fraley, Waller i Brennan, 2000) koji se sastoji od dvije subskale privrženosti – anksioznosti i izbjegavanja od kojih svaka ima po osamnaest čestica. Dimenzionalni upitnici privrženosti superiorni su u pogledu psihometrijskih karakteristika pouzdanosti i valjanosti te su precizniji od upitnika u čijoj je podlozi tipologija privrženosti (Fraley, Hudson, Heffernan i Segal, 2015). Budući da je moguće da je privrženost kategorijalna u kontekstu određenih odnosa (npr. romantični partner), a da poprima dimenzionalan oblik kada se radi o apstraktnoj razini (npr. generalnoj reprezentaciji drugih) (Fraley i sur., 2015), poželjno bi bilo koristiti mjere obje vrste: 1) kategorijalne prema modelu prototipa koje su specifične za partnerske odnose i 2) dimenzionalne koje su psihometrijski prihvatljivije.

Nadalje, kod prikupljanja podataka korištene su samo samoprocjene što predstavlja opasnost od precjenjivanja efekata zbog socijalne poželjnosti ili dijeljene varijance metode. U idućim istraživanjima trebale bi se uključiti i procjene partnera pogotovo kada se uzme u obzir da je privrženost povezana s brojnim ponašanjima usmjerenim prema partneru. Bilo bi

zanimljivo vidjeti koliko se slažu privrženost koju percipira partner pojedinca i ona koju percipira sam pojedinac.

Jedan od prijedloga za buduća istraživanja je ispitati potencijalne medijatorske varijable u odnosu stila privrženosti i zadovoljstva vezom kao što su partnerova podrška i povjerenje jer su se ove varijable pokazale kao jedne od najvažnijih za dugotrajnu kvalitetu interpersonalne dinamike partnera (Mikulincer i Shaver, 2016). Nadalje, osim samih karakteristika stilova privrženosti, trebalo bi sagledati i kulturalno dijeljene norme te stereotipe o ženama i muškarcima koji su u romantičnoj vezi kako bi se proširila teorijska perspektiva o funkcionalnosti stilova privrženosti u odnosu (Conradi i sur., 2017). Korisno bi bilo provesti i longitudinalno istraživanje koristeći APIM model budući da prema TARA modelu duljina trajanja veze moderira negativnu povezanost između nesigurne privrženosti i zadovoljstva vezom (Hadden i sur., 2014). Dapače, partnerski efekti anksiozne privrženosti muža na zadovoljstvo brakom u istraživanju Feeney (1994) pokazali su se tek kada je brak trajao dulje od 20 godina. Kako bi se pobliže objasnili dobiveni aktorski i partnerski efekti trebalo bi ispitati koji su faktori u podlozi spolnih razlika, primjerice biološki, kulturalni ili bihevioralni motivi. Naposljetku, u svrhu veće generalizacije zaključaka ovog istraživanja poželjno je ispitati aktorske i partnerske efekte stilova privrženosti na zadovoljstvo vezom kod homoseksualnih parova budući da su u provedenom istraživanju ispitani samo heteroseksualni parovi.

5.5. Prednosti i implikacije

Kao glavna prednost ovog istraživanja ističe se korištenje aktorskog i partnerskog modela međuzavisnosti za dijadnu analizu. Koristeći ovaj model provedeno istraživanje otišlo je korak dalje od dosadašnjih istraživanja koja su većinom istraživala aktorske efekte privrženosti na zadovoljstvo vezom kod pojedinca. Budući da su romantične veze po prirodi dijadne što implicira partnerske efekte (Conradi i sur., 2017), važno je da su u ovom istraživanju osim aktorskih, ispitani i partnerski efekti. Stoga, provedeno istraživanje uspješno integrira konceptualni pogled na međuzavisnost u odnosu dvije osobe sa statističkim metodama za mjerenje i testiranje spomenute međuzavisnosti. Nadalje, u istraživanju je korišten velik broj ispitanika sa širokim rasponom dobi što osigurava reprezentativnost uzorka.

Provedeno istraživanje daje relevantan doprinos razumijevanju interpersonalne dinamike. Ono upućuje na važnost prijelaza iz nesigurne u sigurnu privrženost, posebice kod muškaraca,

kako bi se povećalo zadovoljstvo vezom oba partnera. Budući da je nezadovoljstvo romantičnom vezom jedan od glavnih razloga traženja pomoći stručnjaka za mentalno zdravlje (Foran, Whisman i Beach, 2015) jasno je da je rad na privrženosti od velike važnosti. Na privrženosti se može raditi kroz individualnu psihoterapiju ili terapiju para. Individualna psihoterapija kod muškaraca mogla bi biti korisna i u pogledu stresa vezanog uz rodnu ulogu čije je razrješenje ključno za psihološku fleksibilnost pojedinca za uključivanje u ekspresivno ili instrumentalno ponašanje prikladno situaciji neovisno o tome je li ono feminino ili maskulino (Mikulincer i Shaver, 2016). Provedeno istraživanje svakako upućuje na važnost rada na bojažljivoj privrženosti koja ima narušavajući učinak na zadovoljstvo vezom i pojedinca i njegove partnerice. Terapija usmjerena na emocije koja se može primijeniti na paru potiče partnere da spuste obrane kao izbjegavanje intimnosti i otkriju svoje potrebe za validacijom i podrškom koje se nalaze u podlozi omogućavajući im na taj način bolje razumijevanje međusobnog stila privrženosti i prijelaz u sigurnu privrženost (Conradi i sur., 2017).

6. ZAKLJUČAK

Dobiveni rezultati djelomično potvrđuju postavljene hipoteze. Dobiven je aktorski efekt sigurne i bojažljive privrženosti muškarca na njegovo zadovoljstvo vezom. Što muškarac ima višu sigurnu privrženost, to će biti veće njegovo zadovoljstvo vezom. Suprotno tome, što ima višu bojažljivu privrženost, to će njegovo zadovoljstvo vezom biti manje. Što se tiče partnerskog efekta, dobiven je partnerski efekt bojažljive privrženosti muškarca na zadovoljstvo veze žene. Partnerica će biti manje zadovoljna vezom što je njen partner više bojažljivo privržen. Provedeno istraživanje implicira važnost rada na bojažljivoj privrženosti i razvoju sigurne privrženosti kod muškaraca što zauzvrat može pomoći povećanju zadovoljstva vezom samog partnera, ali i partnerice.

7. LITERATURA

- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E. i Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. New York: Earlbbaum.
- Banse, R. (2004). Adult attachment and marital satisfaction: Evidence for dyadic configuration effects. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(2), 273–282. <https://doi.org/10.1177/0265407504041388>
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226-244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Birnbaum, G. E. (2007). Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24(1), 21-35. <https://doi.org/10.1177/0265407507072576>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Volume 1, Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x>
- Bradford, S., Feeney, J. i Campbell, L. (2002). Links between attachment orientations and dispositional and diary-based measures of disclosure in dating couples: A study of actor and partner effects. *Personal Relationships*, 9(4), 491-506. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00031>
- Brennan, K. A. i Morris, K. A. (1997). Attachment styles, self-esteem, and patterns of seeking feedback from romantic partners. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(1), 23–31. <https://doi.org/10.1177/0146167297231003>
- Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. R. (1998). *Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview*. U J. A. Simpson i W. S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 46–76). New York: The Guilford Press.
- Butzer, B., i Campbell, L. (2008). Adult attachment, sexual satisfaction, and relationship satisfaction: A study of married couples. *Personal relationships*, 15(1), 141-154. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00189.x>

- Campbell, L., Simpson, J. A., Boldry, J. i Kashy, D. A. (2005). Perceptions of conflict and support in romantic relationships: The role of attachment anxiety. *Journal of personality and social psychology*, 88(3), 510-531. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.3.510>
- Cassidy, J. i Shaver, P. R. (2008). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed). New York: Guilford Press.
- Chappell, K. D. i Davis, K. E. (1998). Attachment, partner choice, and perception of romantic partners: An experimental test of the attachment-security hypothesis. *Personal Relationships*, 5(3), 327–342. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1998.tb00175.x>
- Collins, N. L. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion, and behavior. *Journal of personality and social psychology*, 71(4), 810-832. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.4.810>
- Collins, N. L. i Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644–663. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.4.644>
- Conradi, H. J., Noordhof, A., Dingemanse, P., Barelds, D. P. H. i Kamphuis, J. H. (2017). Actor and partner effects of attachment on relationship satisfaction and sexual satisfaction across the genders: An apim approach. *Journal of Marital and Family Therapy*, 43(4), 700–716. <https://doi.org/10.1111/jmft.12222>
- Cook, W. L. i Kenny, D. A. (2005). The actor–partner interdependence model: A model of bidirectional effects in developmental studies. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 101-109. <https://doi.org/10.1080/01650250444000405>
- Copenhaver, M., Lash, S. i Eisler, R. (2000). Masculine Gender-Role Stress, Anger, and Male Intimate Abusiveness: Implications for Men's Relationships. *Sex Roles*. 42. 405-414. <https://doi.org/10.1023/a:1007050305387>
- Ćubela Adorić, V. i Jurević, J. (2010). Skala bračne stabilnosti. U I. Tucak Junaković, V. Ćubela Adorić, A. Proroković i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, Sv. 5 (str. 17-22). Zadar: Sveučilište u Zadru.

- Demircioğlu, Z. I. i Göncü Köse, A. (2018). Effects of attachment styles, dark triad, rejection sensitivity, and relationship satisfaction on social media addiction: A mediated model. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9956-x>
- Diehl, M., Elnick, A. B., Bourbeau, L. S. i Labouvie-Vief, G. (1998). Adult attachment styles: Their relations to family context and personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*(6), 1656–1669. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1656>
- Dutton, D. G. i White, K. R. (2012). *Attachment insecurity and intimate partner violence. Aggression and Violent Behavior*, *17*(5), 475–481. doi:10.1016/j.avb.2012.07.003
- Dutton, D. G., Saunders, K., Starzomski, A. i Bartholomew, K. (1994). Intimacy-anger and insecure attachment as precursors of abuse in intimate relationships1. *Journal of Applied Social Psychology*, *24*(15), 1367–1386. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1994.tb01554.x>
- Egeci, I. S. i Gencoz, T. (2011). The effects of attachment styles, problem-solving skills, and communication skills on relationship satisfaction. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *30*, 2324–2329. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.453>
- Feeney, J. A. (1994). Attachment style, communication patterns, and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, *1*(4), 333–348. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1994.tb00069.x>
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, *9*(1), 39–55. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00003>
- Fitzpatrick, J. i Lafontaine, M.-F. (2017). Attachment, trust, and satisfaction in relationships: Investigating actor, partner, and mediating effects: Attachment, trust, and relationship satisfaction. *Personal Relationships*, *24*(3), 640–662. <https://doi.org/10.1111/pere.12203>
- Fletcher, G. J., Simpson, J. A. i Thomas, G. (2000). The measurement of perceived relationship quality components: A confirmatory factor analytic approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *26*(3), 340-354. <https://doi.org/10.1177/0146167200265007>

- Foran, H. M., Whisman, M. A. i Beach, S. R. H. (2015). Intimate partner relationship distress in the dsm-5. *Family Process*, 54(1), 48–63. <https://doi.org/10.1111/famp.12122>
- Fraley, R. C. i Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of general psychology*, 4(2), 132-154. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.132>
- Fraley, R. C., Hudson, N. W., Heffernan, M. E. i Segal, N. (2015). Are adult attachment styles categorical or dimensional? A taxometric analysis of general and relationship-specific attachment orientations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(2), 354–368. <https://doi.org/10.1037/pspp0000027>
- Fraley, R. C., Waller, N. G. i Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.350>
- Fraley, R.C., Niedenthal, P. M., Marks, M., Brumbaugh, C. i Vicary, A. (2006). Adult attachment and the perception of emotional expressions: Probing the hyperactivating strategies underlying anxious attachment. *Journal of Personality*, 74(4), 1163–1190. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00406.x>
- Frazier, P. A., Byer, A. L., Fischer, A. R., Wright, D. M. i DeBord, K. A. (1996). Adult attachment style and partner choice: Correlational and experimental findings. *Personal Relationships*, 3(2), 117–136. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1996.tb00107.x>
- Gentzler, A. i Kerns, K. (2006). Adult attachment and memory of emotional reactions to negative and positive events. *Cognition & Emotion*, 20(1), 20–42. <https://doi.org/10.1080/02699930500200407>
- Gleeson, G. i Fitzgerald, A. (2014). Exploring the association between adult attachment styles in romantic relationships, perceptions of parents from childhood and relationship satisfaction. *Health*, 06(13), 1643–1661. <https://doi.org/10.4236/health.2014.613196>
- Goodboy, A. K. i Bolkan, S. (2011). Attachment and the use of negative relational maintenance behaviors in romantic relationships. *Communication Research Reports*, 28(4), 327–336. <https://doi.org/10.1080/08824096.2011.616244>

- Graham, J. M., Diebels, K. J. i Barnow, Z. B. (2011). The reliability of relationship satisfaction: A reliability generalization meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 25(1), 39-48. <https://doi.org/10.1037/a0022441>
- Hadden, B. W., Smith, C. V. i Webster, G. D. (2014). Relationship duration moderates associations between attachment and relationship quality: Meta-analytic support for the temporal adult romantic attachment model. *Personality and Social Psychology Review*, 18(1), 42-58. <https://doi.org/10.1177/1088868313501885>
- Hazan, C. i Shaver, P. R. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and social Psychology*, 59(2), 270. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.2.270>
- Henderson, A. J. Z., Bartholomew, K., Trinke, S. J. i Kwong, M. J. (2005). When loving means hurting: An exploration of attachment and intimate abuse in a community sample. *Journal of Family Violence*, 20(4), 219–230. <https://doi.org/10.1007/s10896-005-5985-y>
- Hendrick, S. S., Dicke, A. i Hendrick, C. (1998). The relationship assessment scale. *Journal of social and personal relationships*, 15(1), 137-142. <https://doi.org/10.1177/0265407598151009>
- Holmes, B. M. i Johnson, K. R. (2009). Adult attachment and romantic partner preference: A review. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(6–7), 833–852. <https://doi.org/10.1177/0265407509345653>
- Horowitz, L. M., Rosenberg, S. E. i Bartholomew, K. (1993). Interpersonal problems, attachment styles, and outcome in brief dynamic psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(4), 549–560. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.61.4.549>
- Howe, D. (1995). *Attachment theory for social work practice*. Macmillan Education UK. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-24081-4>
- Hyde, J. S. (2005). The gender similarities hypothesis. *American Psychologist*, 60(6), 581–592. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.6.581>

- Kenny, D. A. (1996). Models of non-independence in dyadic research. *Journal of Social and Personal Relationships*, *13*(2), 279-294. <https://doi.org/10.1177/0265407596132007>
- Kenny, D. A. i Cook, W. (1999). Partner effects in relationship research: Conceptual issues, analytic difficulties, and illustrations. *Personal relationships*, *6*(4), 433-448. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1999.tb00202.x>
- Kenny, D. A. i Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the actor-partner interdependence model. *Journal of Family Psychology*, *24*(3), 359. <https://doi.org/10.1037/a0019651>
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. i Cook, W. L. (2006). *Dyadic data analysis*. NY: Guilford press.
- Levinger, G. i Sonnheim, M. (1965). Complementarity in marital adjustment: Reconsidering Toman's family constellation hypothesis. *Journal of Individual Psychology*, *21*(2), 137-145.
- Li, T. i Chan, D. K. S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology*, *42*(4), 406-419. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1842>
- Luo, S. i Klohnen, E. C. (2005). Assortative mating and marital quality in newlyweds: A couple-centered approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *88*(2), 304-326. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.2.304>
- Lussier, Y., Sabourin, S. i Turgeon, C. (1997). Coping strategies as moderators of the relationship between attachment and marital adjustment. *Journal of Social and Personal Relationships*, *14*(6), 777-791. <https://doi.org/10.1177/0265407597146004>
- Mahalik, J. R., Aldarondo, E., Gilbert-Gokhale, S. i Shore, E. (2005). The role of insecure attachment and gender role stress in predicting controlling behaviors in men who batter. *Journal of Interpersonal Violence*, *20*(5), 617-631. <https://doi.org/10.1177/0886260504269688>

- Main, M. i Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention, 1*, 121-160.
- Meeks, B. S., Hendrick, S. S. i Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*(6), 755-773. <https://doi.org/10.1177/0265407598156003>
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2016). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change* (Second edition). New York: Guilford Press.
- Mondor, J., McDuff, P., Lussier, Y. i Wright, J. (2011). Couples in therapy: Actor-partner analyses of the relationships between adult romantic attachment and marital satisfaction. *The American Journal of Family Therapy, 39*(2), 112-123. <https://doi.org/10.1080/01926187.2010.530163>
- Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G. i Tollerud, T. R. (2007). Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The family journal, 15*(4), 359-367. <https://doi.org/10.1177/1066480707303754>
- Pietromonaco, P. R. i Carnelley, K. B. (1994). Gender and working models of attachment: Consequences for perceptions of self and romantic relationships. *Personal Relationships, 1*(1), 63–82. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1994.tb00055.x>
- Pistole, M. C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of social and personal relationships, 6*(4), 505-510. <https://doi.org/10.1177/026540758906400>
- Pistole, M. C. i Arricale, F. (2003). Understanding attachment: Beliefs about conflict. *Journal of Counseling & Development, 81*(3), 318–328. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00259.x>
- Rusbult, C. E. i Farrell, D. (1983). A longitudinal test of the investment model: The impact on job satisfaction, job commitment, and turnover of variations in rewards, costs, alternatives, and investments. *Journal of applied psychology, 68*(3), 429-438. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.68.3.429>

- Saavedra, M. C., Chapman, K. E. i Rogge, R. D. (2010). Clarifying links between attachment and relationship quality: Hostile conflict and mindfulness as moderators. *Journal of Family Psychology*, 24(4), 380. <https://doi.org/10.1037/a0019872>
- Schachner, D. A. i Shaver, P. R. (2004). Attachment dimensions and sexual motives. *Personal relationships*, 11(2), 179-195. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00077.x>
- Scharfe, E. i Bartholomew, K. (1995). Accommodation and attachment representations in young couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 389-401. <https://doi.org/10.1177/0265407595123004>
- Schindler, I., Fagundes, C. P. i Murdock, K. W. (2010). Predictors of romantic relationship formation: Attachment style, prior relationships, and dating goals. *Personal Relationships*, 17(1), 97-105. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01255.x>
- Schmitt, D. P. (2002). Personality, attachment and sexuality related to dating relationship outcomes: Contrasting three perspectives on personal attribute interaction. *British Journal of Social Psychology*, 41(4), 589–610. <https://doi.org/10.1348/014466602321149894>
- Shaver, P. R. i Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment & human development*, 4(2), 133-161. <https://doi.org/10.1080/14616730210154171>
- Simpson, J. A. (1987). The dissolution of romantic relationships: Factors involved in relationship stability and emotional distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 683-692.
- Sonkin, D. J. i Dutton, D. (2003). Treating assaultive men from an attachment perspective. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 7(1–2), 105–133. https://doi.org/10.1300/J146v07n01_06
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. i Collins, W. A. (2005). *Placing Early Attachment Experiences in Developmental Context: The Minnesota Longitudinal Study*. In K. E. Grossmann, K. Grossmann i E. Waters (Ur.), *Attachment from infancy to adulthood: The major longitudinal studies* (str. 48–70). Guilford Publications.

Stafford, L. i Canary, D. J. (2006). Equity and interdependence as predictors of relational maintenance strategies. *The Journal of Family Communication*, 6(4), 227-254. https://doi.org/10.1207/s15327698jfc0604_1

Stas, L., Kenny, D. A., Mayer, A. i Loeys, T. (2018). Giving dyadic data analysis away: A user-friendly app for actor-partner interdependence models. *Personal Relationships*, 25(1), 103-119. <https://doi.org/10.1111/pere.12230>

Strauss, C., Morry, M. M. i Kito, M. (2012). Attachment styles and relationship quality: Actual, perceived, and ideal partner matching. *Personal Relationships*, 19(1), 14-36. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01333.x>

Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M. i Hromatko, I. (2007). *Što ljubavnu vezu čini uspješnom? Izveštaj s XV. Ljetne psihologijske škole*. Odsjek za psihologiju i Klub studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb: FF Press.

Thibaut, J. W. i Kelly, H.H. (1959). *The Social Psychology of Groups*. New York: John Wiley

Tran, S. i Simpson, J. A. (2009). Prorelationship maintenance behaviors: The joint roles of attachment and commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(4), 685 - 698. <https://doi.org/10.1037/a0016418>

Utne, M. K., Hatfield, E., Traupmann, J. i Greenberger, D. (1984). Equity, marital satisfaction, and stability. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1(3), 323-332. <https://doi.org/10.1177/0265407584013005>

Ye, J. (2007). Attachment style differences in online relationship involvement: An examination of interaction characteristics and relationship satisfaction. *Cyber Psychology & Behavior*, 10(4), 605-607. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9982>